

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ
ΣΤΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟ
(1883-1951)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρὸς τοὺς ἐταίρους:

Γεώργιος Π. Οἰκονόμος, (1883-1951) 241-242

Ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς Ἀρχαιολογίας:

Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Γένεσις καὶ ἐξέλιξις τῆς Ἀρχαιολογίας, 243-271

Περιεχόμενα τοῦ ΙΔ' τόμου τοῦ Μέντορος, 272

Ὁ Μέντωρ, Χρονογραφικὸ καὶ Ἱστοριοδιφικὸ Δελτίο τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἐκδίδεται τὸν Ἀπρίλιο, Ἰούνιο, Ὀκτώβριο καὶ Δεκέμβριο κάθε ἔτους μετὰ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως.

Ἐκδοτικὴ ἐπιμέλεια Ἀντωνίου Χριστοδούλου

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, Πανεπιστημίου 22, 106 72 Ἀθήναι, Fax (01) 3644 996

ISSN 1105-7181

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ • ΤΕΥΧΟΣ 61 • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2001

Πρὸς τοὺς ἐταίρους

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ
(1883-1951)

Στις 21 Ἰουνίου συμπληρώθηκαν 50 χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Γεωργίου Π. Οἰκονόμου. Σήμερα λίγοι τὸν θυμοῦνται, ὅσοι ὑπῆρξαν μαθητές του στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἦταν ἰσχυρὴ προσωπικότης καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ του παιδεία, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς σπουδές του καὶ ἀπὸ τὶς μελέτες πού δημοσίευσε, ἦταν ὑψηλοτάτου ἐπιπέδου. Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας ἔγινε σὲ ἡλικία 41 ἐτῶν, τὸ 1924. Τὸ 1934 ἔγινε Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας. Καὶ τὰ δύο ἀξιώματα τὰ ἐτίμησε ἕως τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του.

Γιὰ τὴν Ἑταιρεία ὁ Γεώργιος Οἰκονόμος εἶναι πλέον μυθικὴ μορφή, ὅπως ὁ Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος, ὁ Παναγιῆς Καββαδίας, ὁ Στέφανος Κουμανούδης! Τὸ ἔργο του σ' αὐτὴν ἴσως νὰ μὴν εἶναι πολὺ φανερό, γίνεται ὅμως ἀντιληπτὸ ὅταν ξεφυλλίσει κανεὶς τοὺς ἐτήσιους ἀπολογισμοὺς τοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας στὰ ΠΑΕ. Στὰ κείμενά του αὐτὰ φαίνονται καὶ οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὴν ἐπιστῆμὴ τῆς ἀρχαιολογίας καὶ γιὰ τὸν ὀρθὸ τρόπο ἀσκήσῃς τῆς. Ἐξαιρετὴ σκιαγραφία τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου δίνει ὁ Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος (ΑΕ 1953/54 Α' α' -θ').

Γιὰ νὰ τιμηθεῖ ἡ ἐπέτειος τοῦ μισοῦ αἰῶνος ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου δημοσιεύεται στὶς ἐπόμενες σελίδες τὸ ἐναρκτήριο μάθημα πὺ ἔκανε στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν τὸ φθινόπωρο τοῦ 1928, χαρακτηριστικὸ γιὰ τὸ πνεῦμα πὺ ἐπικρατοῦσε στὸ Ἰδρυμα αὐτὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα.

B.X.Π.

ΓΕΝΕΣΙΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ*

Ἀρχόμενος σήμερον τῶν παραδόσεών μου ὡς καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας βαθέως αἰσθάνομαι τὸ καθῆκον, ὅπως ἐκφράσω τὴν θερμὴν μου εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς σεβαστοὺς καὶ φίλους συναδέλφους τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, οἵτινες ὁμοφώνῳ γνώμῃ μὲ ἔκριναν ἄξιον τῆς καθηγεσίας, πρὸς τὸν τότε Ἵπουργὸν τῆς Παιδείας κ. Νικολούδη**, διότι προθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν τῆς Σχολῆς, καὶ πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, διότι ἠδύοκησε νὰ κυρώσῃ τὸν διορισμὸν μου.

Διαδεχόμενος ἐν τῇ ἔδρᾳ ταύτῃ ἄνδρα διαπρεπεῖ καὶ συνδέσαντα ἀρρήκτως τὸ ὄνομα αὐτοῦ πρὸς σημαντικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν Ἑλλάδι, τὸν ἀείμνηστον Παναγὴν Καβαδίαν, ὅστις μετὰ τοῦ Χρήστου Τσουντα ἐνεκαίνισε νέαν περίοδον τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀρχαιολογίας, καθομολογῶ ὅτι θέλω καταβάλλει πάσας τὰς μετρίας δυνάμεις μου, ὅπως μὴ ὑστερήσω κατὰ πολὺ μῆτε τῶν προσδοκιῶν τῆς ἐκλογῆς μῆτε τῶν ὑποχρεώσεων τῆς διαδοχῆς.

Θέμα τοῦ πρώτου τούτου μαθήματος ἐξέλεξα τὴν γένεσιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς Ἀρχαιολογίας.

Ἡ σύγχρονος μορφή τῆς Ἀρχαιολογίας ὡς ἐπιστήμης εἶναι ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα οὐχὶ μόνον τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῶν

* Ἐναρκτήριον μάθημα τοῦ Γεωργίου Π. Οἰκονόμου ὡς καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαιολογίας στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

[** Διετέλεσε ὑπουργὸς Παιδείας ἀπὸ 17 Αὐγούστου 1927 μέχρι 4 Ἰουλίου 1928].

ἀρχαιολογικῶν μελετῶν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀδιαλείπτου τάσεως τοῦ παγκοσμίου ἐπιστημονικοῦ πνεύματος πρὸς εὐρυτέραν θεμελίωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἐν ἐκάστω κλάδῳ.

Ἡ εὐρυτέρα αὕτη θεμελίωσις ἀπορρέει τοῦτο μὲν ἐκ τῆς βελτιώσεως τῶν μεθόδων τῆς ζητήσεως ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον κλάδοις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης, τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν πορισμάτων συγγενῶν ἐπιστημῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς σπουδαζομένης ὑφ' ἐκάστου ἐπιστήμης. Ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη ἐπιμιξία καὶ ἀλληλοδράνεια* τῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε καὶ διαφορώτατοι κλάδοι ἐπέδρασαν ἐπ' ἀλλήλους, οὕτω δὲ καὶ αὐταὶ αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι ἐπέδρασαν ἐπὶ τὰς θεωρητικάς, μεταξύ δὲ τῶν θεωρητικῶν οἱ ἱστορικοὶ κλάδοι ἐπέδρασαν ἀναμφισβητήτως ἐπὶ τῶν κυρίως θεωρητικῶν καὶ φιλολογικῶν καὶ τὰνάπαλιν.

Ὁ ἀπείρως ἔχων πρὸς τὰ πράγματα ταῦτα καὶ μετὰ τινος ἀφελείας ἀρκοῦμενος εἰς τὴν ἐξέτασιν ἑνὸς καὶ μόνου κλάδου, δὲν θὰ δυνηθῆ οὐδὲ περὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ κλάδου νὰ σχηματίσῃ σαφῆ ἔννοιαν, ἀλλὰ θὰ θεωρῆ τὸ σύνθετον καὶ παράγωγον, ὡς ἀπλοῦν καὶ οἰονεὶ αὐτομάτως γεννηθέν, διὰ δὲ τῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ ταύτης θὰ φέρῃ πρὸς τὴν κατάπτωσιν καὶ τὸν μαρασμὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ζωῆς.

Ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἀέναντος κίνησις ὅπως καὶ ἡ ζωὴ. Οὐχὶ δὲ μόνον κίνησις, ἀλλὰ καὶ συσχέτισις καὶ ἐξάρτησις καὶ συνδυασμὸς καὶ καθ' ὅλου σύνολόν τι πνευματικὸν καθ' ὅλα ὅμοιον πρὸς τὸ φυσικὸν καὶ σωματικὸν σύνολον. Ἀκριβῶς δὲ ἐκ τῆς παγκοσμίου φυσικῆς τάξεως καὶ νομοθεσίας ἔλαβον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὴν εἰκόνα καὶ τὴν λέξιν πρὸς δῆλωσιν τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς τάξεως, τὴν Θέμιν.

Ἄλλ' ἡ ἐπιστήμη δὲν κινεῖται μόνον σήμερον, ἐκινεῖτο καὶ πρὸ ἡμῶν, ἡ δὲ γνῶσις τῆς προηγηθείσης ἐκείνης κινήσεως εἶναι ἀναμφισβητήτως μέγα ἐφόδιον πρὸς διαφώτισιν ἡμῶν οὐχὶ

[* νεωτ. λ., ἀλληλεπίδρασις].

μόνον ἀπλῶς διὰ λόγους περιεργίας, ἀλλ' ὡς σπουδαιοτάτη ἀφορμὴ σκέψεως καὶ αὐτοτελοῦς ἐρεύνης.

Ἡ ἀπλῆ αὕτη ἀντίληψις περὶ τῆς μεγάλης σημασίας τῆς ἱστορικῆς διαμορφώσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης εἶναι ἀπόκρημα τοῦ τελευτῶντος 18ου αἰῶνος, ἀπέφερε δὲ κατὰ τὸν 19ον καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον νὰ ἀποφέρει σημαντικωτάτους καρπούς.

Κατὰ ταῦτα ὡς ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ ἡ ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν εἶναι ἀναγκαῖα προϋπόθεσις τῆς συστηματικῆς ἐξετάσεως τῆς Ἀρχαιολογίας ὡς ἐπιστήμης οἷα αὕτη παρουσιάζεται πρὸ ἡμῶν σήμερον, σύνθετος καὶ ποικίλη, ἀπότοκος τῶν μακρῶν καὶ αἰτιωδῶς συνεχομένων πρὸς ἀλλήλους ἐπιστημονικῶν ἀγῶνων δύο περίπου αἰῶνων.

Τὴν πορείαν ταύτην ἀκολουθοῦντες θὰ δυνηθῶμεν οὐχὶ μόνον σαφεστέραν νὰ σχηματίσωμεν εἰκόνα τοῦ συγχρόνου σταθμοῦ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης, ἀλλὰ καὶ δικαιότεραν τὴν κρίσιν περὶ τῶν προηγηθέντων σταθμῶν ὡς καὶ περὶ τῆς πραγματικῆς συμβολῆς καὶ ζωογόνου ὠθήσεως, τὴν ὁποίαν ἐκάστοτε προσέδωκαν εἰς τὴν Ἀρχαιολογίαν μεγάλοι δημιουργοί. Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦτο οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι δημιουργοὶ δὲν θὰ φαίνονται ὡς φωτεινά τινα μετέωρα ἀπεσπασμένα ἐκ τοῦ ὅλου συστήματος καὶ ἀπολεσθέντα εἰς τὸ ἄπειρον, ἀλλ' ὡς ἥλιοι δρῶντες ἐν τῷ συστήματι τούτῳ καὶ ἐπὶ σύμπαν τὸ σύστημα ἀκτινοβολοῦντες, συντηροῦντες καὶ προάγοντες τὴν ἐπιστημονικὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅλου συστήματος ἀντλοῦντες ἐνίσχυσιν τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑποστάσεως.

Ἐκ τῆς ἐμφύτου ὀρέξεως τοῦ εἰδέναι γεννηθεῖσα καὶ ἡ Ἀρχαιολογία, ὡς καὶ πᾶσα ἐπιστήμη, παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλῆσι δὲν ἐμφανίζει τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην μορφήν, τὴν ὁποίαν μετὰ πάροδον μακροτάτων αἰῶνων προσέλαβεν, ἀλλ' ἔχει αἰσθητικὸν τινα ἀπλῶς καὶ τεχνοκριτικὸν χαρακτῆρα, ἐμπνεόμενον ὑπὸ τοῦ συγχρόνου κατὰ τὸ πλεῖστον καλλιτεχνικοῦ περιβάλλοντος. Οὐδὲ ἡ λέξις δὲν εἶχε τότε, ὡς γνωστόν, τὴν ἔννοι-

αν τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῆς καλλιτεχνίας, ἀλλ' ἀπλῶς ἐδήλου τὴν Ἱστορίαν. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι δυσερμήνευτον ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἀντίληψις ἢ μᾶλλον ἢ ἀνάγκη τῆς ἱστορικῆς συλλήψεως καὶ κατατάξεως συνόλου τινὸς γεννᾶται εὐλόγως μετὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ συνόλου τούτου ἦτοι μετὰ τινὰ ὅπωςδήποτε μακροτέραν περίοδον ζωῆς τῶν ἔθνων, εἴτε μετρίας εἴτε δημιουργικῶς δρώσης, μεθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος στρέφεται πρὸς τὴν μελέτην τοῦ παρελθόντος, ἵνα ἐκ ταύτης καὶ μάθη καὶ ἐνισχυθῆ πρὸς περαιτέρω δρᾶσιν.

Ἐκ τούτου τὸ πρῶτον αἱ ἱστορίαι εἶναι τμηματικαὶ καὶ περιωρισμέναι, αἱ δὲ ποικίλαι ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐξετάζονται συλλήβδην ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς ἀμέσου κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντίληψεως. Κατὰ τὴν ἄμεσον ταύτην ἀντίληψιν τὴν προσοχὴν τοῦ περιγράφοντος, εἶτα δὲ καὶ κρίνοντος τὰ πράγματα συγγραφέως, ἐφελκύει κυρίως ἢ πολιτικὴ ὕπαρξις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ σειρά τῶν ἀγώνων τῶν συνδεομένων πρὸς τὴν ὕπαρξιν ταύτην, ἡ δὲ Ἱστορία ἔχει χαρακτῆρα πολιτικόν, διατηρήσασα τὴν μορφήν ταύτην καὶ ὅτε ἄνδρες κορυφαῖοι ὡς ὁ Θουκυδίδης ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἀνασκόπησιν παρελθουσῶν περιόδων.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὄντος πνευματικοῦ ἐν ἱστορικῇ ἐξελίξει καὶ ἐξαρτήσῃ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος, παρουσιάσεται παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐν περιωρισμένη κλίμακι, μάλιστα πρὸς τὸ θεωρητικὸν μέρος ἀποβλέπουσα.

Μία τῶν σπουδαιωτάτων ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρώπου ὡς πνευματικοῦ ὄντος εἶναι καὶ ἡ τέχνη, ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῆς ἐννοία λαμβανομένη.

Περὶ τὴν τέχνην καθ' ὅλου καὶ περὶ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας ἰδίᾳ δὲν ἠσχολήθησαν οἱ φιλόσοφοι ἐκεῖνοι ἱστορικῶς, ἀλλὰ φιλοσοφικῶς ἦτοι αἰσθητικῶς, εὐρύτατα ὄντως καὶ μεγαλογράμμως θεμελιώσαντες τὸ θεωρητικὸν τοῦτο οἰκοδόμημα. Ὅτι ἡ θεωρητικὴ αὕτη γενίκευσις στηρίζεται ἐπὶ ἀσφαλοῦς παρατηρήσεως τῶν ἐπὶ μέρους φαινομένων, ὅσα τουλάχιστον ἐγίνω-

σκον οί τότε, εἶναι βέβαιον. Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι οὐχί πάντα τὰ μέλη τῆς ἐξελίξεως τῶν εἰκαστικῶν τουλάχιστον τεχνῶν ἦσαν προσιτὰ εἰς τοὺς ἐρευνητὰς ἐκείνους τοῦ καλοῦ.

Καὶ ἂν ὅμως οἱ τότε Ἑλληνας δὲν ἦσαν κάτοχοι ἀρτίας εἰκόνας τῆς τέχνης μετὰ πλήρων τῶν ἱστορικῶν λεπτομερειῶν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, εἶχον ἐν τούτοις πρὸ ὀφθαλμῶν πλουσίας συλλογὰς ἔργων τέχνης, ἀφθόνως προαγούσας τὴν καλαισθητικὴν αὐτῶν ἀγωγὴν καὶ τὴν περὶ τοῦ καλοῦ ἔρευναν.

Τὰ πρῶτα καλλιτεχνικὰ μουσεῖα, τὰ λανθάνοντως οὕτως εἶπεῖν καὶ μακρὰν πάσης τεχνοκριτικῆς ἢ ἱστορικῆς ἐπιστημονικῆς ἀφορμῆς σχηματισθέντα, ἦσαν τὰ μεγάλα ἱερά τῶν Ἑλλήνων, ἀκούσιοι δὲ ἀλλὰ πολυτιμώτατοι αὐτῶν ἰδρυταὶ ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς, ὁ Δελφικὸς Ἀπόλλων, ὁ Ἴσθμιος Ποσειδῶν, ἡ Ἀθηναία Παρθένος, ὁ Δῆλιος Ἀπόλλων, ἡ Ἥρα τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Σάμου, ὁ Ἀσκληπιὸς τῆς ἱεραῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Κῶ, ἡ Ἐφεσία Ἄρτεμις καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Δωδεκαθέου ὑπὸ τὰς παντοίας αὐτῶν ἐπικλήσεις, καὶ οἱ ἦρωες οἱ μεγάλοι οἱ συνυφασμένοι μετὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς πνοῆς τοῦ κόσμου ἐκείνου, τοῦ τε ἐντεῦθεν καὶ τοῦ ἐκεῖθεν τῆς Στυγός. Ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς θρησκείας, βοηθούσης τῆς καλλιτεχνικῆς ὁρμῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ πλοῦτου ὑποκροτοῦντος εἰς τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν, ἐδοξάσθη τὸ θεῖον καὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς συσσωρεύσεως ναῶν καὶ παντοίων ἀναθημάτων καὶ ἐτέθησαν ἀνεπιγνώστως τὰ θεμέλια τῆς Ἀρχαιολογίας. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐρμηνείας τῶν ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου ποικιλωτάτων ἐκείνων συλλογῶν ἐγέννησε τὴν τάξιν τῶν ἐπιτοπίων ἐξηγητῶν, οἱ ὅποιοι παρὰ τὸ πραγματικὸν μέρος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραμελήσωσι καὶ τὸ μορφολογικὸν ἦτοι τὴν ἔστω καὶ στοιχειώδη ἐξέτασιν τῆς τέχνης. Ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν ἐρασιτεχνικαὶ μᾶλλον τεχνοκρισίαι.

Σημαντικὸν σταθμὸν ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν ἀποτελεῖ ἡ ἰδρυσις τοῦ βασιλείου τῆς Περγᾶμου καὶ ἡ λαμπρὰ σταδιοδρομία τῆς δυναστείας τῶν Ἀτταλικῶν, ἐν τῶν πολλῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μεγίστης ἐκστρατείας τῆς παγ-

κοσμίου ιστορίας, τῆς οὐχὶ μόνον στρατιωτικῆς, ἀλλὰ μάλιστα πνευματικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις μετέφερε τὸν πυρσὸν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ μέχρι τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ, ἔθηκε δὲ τόσον βαθέα καὶ ἐδραῖα τὰ θεμέλια τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῶν ἀπωτάτων ἐκείνων χωρῶν, ὥστε ἡ ἐπίδρασις νὰ ἐξακολουθῇ ἐπὶ μακροτάτους μετέπειτα χρόνους, ὅπως ἀπέδειξεν ἡ σπουδαιοτάτη ἐξερευνητικὴ ἀποστολὴ τοῦ von Le Coq εἰς τὸ Τουρκεστάν.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς διαρκεῖς ἐκεῖνας καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις τῶν μεγάλων ἑλληνικῶν ἱερῶν, αἱ ὅποια ὠφείλοντο εἰς τὴν αὐτόματον καὶ ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς προερχομένην πανελλήνιον συνεργασίαν, ἡ σκόπιμος συγκρότησις συλλογῶν ἀξιολόγων καλλιτεχνικῶν ἔργων οὐχὶ μόνον συγχρόνων, ἀλλὰ καὶ παρελθόντων, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης περγαμηνῆς περιόδου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 241 καὶ 197 π.Χ., ἀνάγεται δὲ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν τρόπον τινὰ καὶ προσωπικὴν πρωτοβουλίαν τῶν Ἀτταλικῶν.

Ἡ Πέργαμος ἀναλαμβάνουσα μεθ' ὑπερηφανείας τὴν συνέχειαν τῆς ἀποστολῆς τῶν Ἀθηνῶν, ἀνελάμβανε καὶ τὸ βάρος τῆς κληρονομίας τῶν παρελθόντων αἰώνων, ἀπὸ δὲ τῆς γνώσεως τῆς μεγάλης ἐκείνης πνευματικῆς παραδόσεως ἐξηρτάτο ἡ ἠθικὴ τῶν Περγαμηνῶν ἐξέλιξις πρὸς περαιτέρω πρωτόβουλον δρᾶσιν, οὕτω δὲ ἐδημιουργεῖτο ἐν Περγάμῃ κέντρον ἀκαδημαϊκῆς καλλιτεχνικῆς καὶ καθ' ὅλου φιλολογικῆς σταδιοδρομίας.

Ἡ συναίσθησις τῆς ὑπάρξεως παρελθόντος ὑψηλοῦ καὶ σπουδαίου, ἀξίου παράγοντος ἐξυψώσεως τοῦ νέου μικρασιατικοῦ κόσμου, εἶναι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἐξαρτήσεως τῶν Ἀτταλικῶν ἀπὸ τοῦ φωτεινοτάτου ἐκείνου παρελθόντος καὶ ἐκδήλωσις ἰσχυροῦ πόθου προσοικειώσεως τῶν χρόνων ἐκείνων, οἵτινες προβάλλονται ὡς παράδειγμα καὶ λαμβάνουσι τὴν ἔννοιαν τοῦ κλασσικοῦ, τοῦ ἐδραίου γνώμονος τελειώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐπὶ τῇ βάσει ἀδρομεροῦς ἀκόμη ἱστορικῆς ἀντιλήψεως.

Μεταξύ τῶν ποικίλων ἀποτελεσμάτων τῆς κατευθύνσεως ταύτης τῶν Ἀτταλικῶν, μεγάλην σημασίαν ἔχει διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἱστορίαν ἡ ἴδρυσις ἀρχαιολογικοῦ μουσείου ἐν Περγάμῳ ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου τοῦ Α΄, τοῦ βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 241 μέχρι τοῦ 197 π.Χ.

Παρὰ τὴν πρὸς τὴν δημιουργικὴν καλλιτεχνίαν στοργὴν ὁ Ἀτταλος ἐκδηλοῖ πρῶτος αὐτὸς ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις τὴν διάθεσιν πρὸς ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν τῆς τέχνης καὶ ἰδρύει ἐν τῷ τεμένει τῆς Ἀθηναῶς Νικηφόρου ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Περγάμου συλλογὴν ἀρχαιοτέρων χαλκῶν καὶ μαρμαρίνων ἔργων, τὰ ὅποια ἦσαν λάφυρα πολέμων καὶ ἔφερον ἐπὶ τῶν βάρθρων τὰ ὀνόματα τῶν τεχνιτῶν καὶ τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως αὐτῶν.

Οὕτως ὁ Ἀτταλος ὁ Α΄ καθίσταται ὁ πατὴρ τῶν ἀρχαιολογικῶν μουσείων καὶ ὁ πρῶτος προστάτης τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν, οὐχὶ δὲ μόνον πρὸς ἱστορικοὺς σκοπούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν ἔμμεσον τῆς δημιουργικῆς συγχρόνου τέχνης.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀττάλου ἐμιμήθη καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Β΄ (197-159 π.Χ.) ὁ δὲ Ἀτταλος ὁ Β΄ (159-138 π.Χ.) ἀναφέρεται ὡς δαπανήσας ἱκανὰ πρὸς ἀντιγραφὴν εἰκόνων τοῦ Πολυγνώτου ἐν Δελφοῖς.

Ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως ἡ ἴδρυσις τοῦ μουσείου τοῦ Ἀττάλου ὡς καὶ ἡ ἀνοικοδόμησις ἰδίας βιβλιοθήκης, ἀποβάσσης σὺν τῷ χρόνῳ περιβοήτου, κατέστησε τὴν Πέργαμον κέντρον ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν μελετῶν παγκοσμίου σημασίας. Παρερχόμενος πάντας τοὺς σημαντικοὺς καρπούς τοῦ περγαμηνοῦ τούτου πανεπιστημίου ἀναφέρω μόνον τὸν κορυφαῖον συστηματικὸν τεχνοκρίτην καὶ μελετητὴν τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, τὸν ἐξ ἄλλου εἶδους μελετῶν γνωστὸν Ἀντίγονον τὸν Καρύστιον, τὸν αὐτὸν δὲ καὶ ὀνομαστὸν ἐν Περγάμῳ καλλιτέχνην ἐπὶ Ἀττάλου τοῦ Α΄.

Εἰς τὸν πολὺν Wilamowitz ὀφείλομεν ὅτι διὰ λαμπροῦ συγγράμματος, δημοσιευθέντος τῷ 1881, ἀπεκάλυψεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τὴν πολυμερεστάτην μορφήν τοῦ Ἀντιγόνου.

Ἄλλος καρπὸς τοῦ μουσείου τῶν Ἀτταλικῶν ἀγλαός, ἀλλὰ δημιουργικὸς καλλιτεχνικὸς οὗτος, εἶναι αὐτὴ ἡ τέχνη τῆς Περγάμου.

Ἡ πρὸς τὴν Πέργαμον ἀμιλλα καὶ ἡ διαρκῶς αὐξανομένη εὐημερία τῶν ἄλλων βασιλείων τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου προάγει τὴν τέχνην πανταχοῦ καὶ παράγει πολλοὺς τεχνοκρίτας, τῶν ὁποίων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν μελετῶν.

Μεταξὺ τούτων ἐξέχει ὁ Πολέμων, ἄξιοι δὲ μνείας εἶναι ὁ Ξενοκράτης καὶ ὁ Ἀδαῖος καὶ ὁ Μελάνθιος καὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων μόνον τὰ ὀνόματα γινώσκομεν.

Ἐκ τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων κατάγονται αἱ περιγραφαὶ τοῦ Λουκιανοῦ, τῶν Φιλοστράτων καὶ τοῦ Καλλιστράτου καὶ ἄλλων. Πολυτιμώτατος δὲ παρ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἀτελείας εἶναι ὁ περιηγητὴς Πausanίας.

Ὁ ῥωμαϊκὸς κόσμος μεταφυτεύσας εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν πλουσίαν καλλιτεχνικὴν λείαν τῆς κατακτηθείσης Ἑλλάδος καὶ ἀναπτύξας τῇ βοήθειᾳ Ἑλλήνων τεχνιτῶν εὐρείαν ἄσκησιν τῆς τέχνης, δὲν προήγαγεν ἀναλόγως καὶ τὴν μελέτην τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων.

Ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος, τοῦ ὁποίου αἱ ἀσυστηματοποίητοι πληροφορίαι περὶ τῶν ἀρχαίων τεχνιτῶν εἶναι πάντως πολῦτιμοι, πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἱστορικὸς τῆς τέχνης. Μολονότι δὲ εἶχε πρὸ αὐτοῦ πολυτίμους ἑλληνικὰς πηγὰς, ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ σημειοῖ παλινδρόμησιν καὶ κατάπτωσιν ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως.

Οὕτω κλείει ὁ ῥωμαϊκὸς κόσμος χωρὶς νὰ καταλίπη σημεῖόν τι δεικνῦον ὅτι εἶχε βαθυτέραν ἐπίγνωσιν καὶ ἀκριβεστέραν ἱστορικὴν ἀντίληψιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ πλοῦτου, τὸν ὁποῖον εἶχε συγκομίσει. Ὁ ἐπικρατήσας μετὰ ταῦτα Χριστιανισμὸς ἀπομακρύνει ἐπὶ τινὰς αἰῶνας ἀπὸ τοῦ θαυμασμοῦ τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἐπικινδύνου καὶ ταύτης μεθ' ὅλου τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἐκλύσεως.

Τὸ Βυζάντιον μετὰ τὴν πάροδον τῶν πρώτων, μακροτέρων ὅμως ὀπωσδήποτε, ἐκδηλώσεων τῆς χριστιανικῆς ἀντιθέσεως ἀναλαμβάνει, ἔστω καὶ μετὰ τῶν ἀναγκαίων προφυλάξεων, τὴν μελέτην τῶν ἑλληνικῶν προϊόντων καὶ βραδέως αἰσθάνεται ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν ἔνδυμα τὴν ἑλληνικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν. Ἐπέδωκε δὲ καὶ τινὰ τεχνοκριτικά, μᾶλλον δὲ περιγραφικὰ συγγράμματα συγχρόνων ἔργων, ἔστερημένα μὲν ἱστορικῆς ἀναδιφῆσεως, ἀλλ' ἔπαρκῆ τεκμήρια τῆς λανθανούσης ἑλληνικῆς καλλιτεχνικῆς προδιαθέσεως.

Ἡ ἀναζωπύρησις ἐκείνη τῆς ἑλληνικῆς παιδείας παρεσκεύασε τὰ ἐφόδια, διὰ τῶν ὁποίων τὰ λείψανα τοῦ βυζαντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ἐν πολλοῖς μεγαλουργήσαντος καὶ ἐν τέλει θυσιασθέντος εἰς τὸ ἀσιατικὸν κῦμα τῆς βαρβαρότητος, ἐμεγαλουργήσαν καὶ ἐν τῇ πτώσει αὐτῶν καὶ ἀνεγέννησαν τὸν ἀνθρωπισμὸν εἰς τὴν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ὑπνώττουσαν Δύσιν.

Ἡ Ἰταλία, διαφυλάξασα τοὺς πλείστους τῶν ἑλληνικῶν θησαυρῶν διὰ μέσου τοῦ χριστιανικοῦ φανατισμοῦ, ἦτο τὸ μοναδικὸν κατάλληλον πεδίον πρὸς ἀναγέννησιν τοῦ κόσμου διὰ τῆς μελέτης ἐνδόξου παρελθόντος.

Ἐν τῇ σπουδῇ ταύτῃ κατέλαβον κατὰ μικρὸν ἀρμόζουσιν θέσιν καὶ τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς καλλιτεχνικῆς κληρονομίας. Ἀλλὰ παρῆλθε μακρὸς χρόνος μέχρι οὗ ὁ καλλιτεχνικὸς κόσμος ἀποτελέσει θέμα αὐτοτελοῦς ἐρεῦνης.

Ἐπιφυλάσσω τὴν ἀκριβεστέραν ἐξιστόρησιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν εἰς ἴδιον κεφάλαιον τῶν πανεπιστημιακῶν μαθημάτων, θὰ ἀναφέρω σήμερον μόνον τοὺς μεγάλους σταθμούς, οἱ ὁποῖοι ὀδηγοῦσι πρὸς τὴν σύγχρονον μορφήν τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ τὴν σημερινὴν συγκρότησιν αὐτῆς ὡς ἐπιστήμης αὐτοτελοῦς.

Τὴν πρώτην ἀναλαμπὴν πρὸς τοιαύτην ἀνεξάρτητον διαμόρφωσιν τῆς σπουδῆς τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ πρὸς ἀπόσπασιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ βοηθητικοῦ καὶ ὄλως ὑπηρετικοῦ μέρους, τὸ ὁποῖον ταῦτα ἐξετέλουν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ καθ' ὅλου Φιλολογίᾳ

σημειοὶ ἢ ἡρωϊκὴ ὄντως μορφὴ τοῦ ἐν Λυῶνι τῆς Γαλλίας ἱατροῦ Ἰακώβου Spon, διαμαρτυρομένης πρόσφυγος ἐξ Οὐλμης τῆς Γερμανίας οἰκογενείας. Ὁ Jacques Spon ἐγεννήθη τῷ 1647 καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 38 ἐτῶν τῷ 1685.

Ἐξασκῶν εὐδοκιμώτατα τὴν Ἱατρικὴν καὶ διδάσκων αὐτὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀφιέρωσεν πάντα ἐλεύθερον ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του χρόνον εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων μνημείων, πρῶτον τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος Λυῶνος καὶ ἔπειτα ἄλλων τόπων. Γνωστότατος ὁ Spon διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ περιηγήσεις καὶ ἰδίᾳ διὰ τὰ ταξίδια αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσι πολὺτιμα βοθηθήματα μελέτης τῆς καταστάσεως τῶν μνημείων κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα, εἶναι ὀλιγώτερον γνωστός, ἀλλὰ σπουδαιότατος διὰ τὰς γενικὰς περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων μνημείων ἰδέας, τὰς ὁποίας διετύπωσεν εἰς δύο μεγάλα αὐτοῦ ἔργα, τὰ «*Miscellanea eruditae antiquitatis*», ἐκδοθέντα τῷ 1679 καὶ 1683, καὶ τὰς «*Recherches curieuses d'antiquité*», ἐκδοθείσας τῷ 1683.

Ἐκεῖ πρῶτος αὐτὸς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἀξιοῖ ὁ Spon τὴν ἰδρυσιν ἰδίας καὶ αὐτοτελοῦς ἐπιστήμης, ἐχούσης ὡς θέμα τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων μνημείων. Τὴν συγκρότησιν τῆς ἐπιστήμης ταύτης συνορᾷ μετὰ θαυμαστῆς διαυγείας καὶ ἔχων σαφῆ ἐπίγνωσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πρὸς τὰ πρόσω βήματος παραβάλλει τὴν ἀνατολὴν τῆς νέας ἐπιστήμης πρὸς τὰς μεγάλας ἀνακαλύψεις τῆς Φυσικῆς, τῆς Φυσιολογίας καὶ τῆς Μηχανικῆς, προαγγέλλει δὲ οὕτω μετὰ τῆς οἰκειᾶς εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς διανοίας προφητικῆς δυνάμεως τὴν μέλλουσαν λαμπρὰν σταδιοδρομίαν τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Πρῶτος δὲ ὁ Spon προτείνει ὡς ὄνομα τῆς ἐπιστήμης τῶν ἀρχαίων μνημείων τὴν λ. ἀρχαιολογία ἢ ἀρχαιογραφία, ἐκφράζων τὴν προτίμησιν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς λ. ἀρχαιολογία καὶ ἐπαναφέρον οὕτω τὴν παλαιὰν λέξιν μετὰ μᾶλλον περιορισμένης ἐννοίας.

Ἡ ἐκνίκησις τῆς τε αὐτοτελείας καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἡμέτερας ἐπιστήμης μετὰ μακροὺς ἀγῶνας καὶ ἀμφιταλαντεύσεις

δύο περίπου αιώνων εξαίρει τὸν Ἰάκωβον Σπον εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν δαδούχων τῆς Ἀρχαιολογίας.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὸ γενναῖον κατόρθωμα τοῦ Σπον, μολονότι εὐρύνεται καταπληκτικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν, ἡ Ἀρχαιολογία ἐξακολουθεῖ νὰ δουλεύῃ ἐν μέρει εἰς τὴν καθ' ὅλου ἀρχαίαν Φιλολογίαν καὶ δὲν διακρίνεται ἀκόμη αὐστηρῶς ἀπὸ τῆς λεγομένης ἀρχαιολογουμένης Ἱστορίας τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε παρασυρθῆ ἐν μέρει καὶ αὐτὸς ὁ Σπον.

Ἐχρειάσθη δὲ μακρὸς ὀπωσδήποτε χρόνος, ἕως οὗ ἀνατείλῃ ὁ μέγας ἥλιος, ὁ ὁποῖος ἐφώτισε καὶ ἐθέρμανε τὰς ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς, ὁ Ἰωάννης Ἰωακείμ Winckelmann.

Γεννηθεὶς τῇ 9ῃ Δεκεμβρίου 1717 ἐν Stendal τῆς Πρωσίας ὡς υἱὸς πτωχοῦ τινος ἐπιδιορθωτοῦ ὑποδημάτων καὶ μετὰ μόχθων πολλῶν κατορθώσας νὰ τραπῆ τὴν ὁδὸν τῆς μαθησεως, διέρχεται διὰ πολλῶν φάσεων, ἕως οὗ δυνηθῆ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ὀρμῆς πρὸς τὸ ἀρχαῖον κάλλος.

Κατὰ διαλείμματα συμπληρώσας τὰς προκαταρκτικὰς του σπουδὰς, εἰσέρχεται τῷ 1738 εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χάλλης, κατ' ἀξίωσιν τῶν γονέων του. Ἄλλ' οὐδεμίαν ἔλξιν αἰσθανθεὶς ἐκ τῆς Θεολογίας, ἀνταλλάσσει τὸ φοιτητικὸν ἐδῶλιον πρὸς τὴν θέσιν αὐλάρχου μικροῦ τινος εὐγενοῦς οἴκου, ὅπου σπουδάζει τὴν γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν Φιλολογίαν. Μετὰ δύο ἔτη ἐξακολουθεῖ τὰς σπουδὰς του ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης ἐπιτιδόμενος εἰς τὴν Ἱατρικὴν καὶ τὰ ἀνώτερα Μαθηματικά. Μεταβαίνει ἐπὶ ἓνα χρόνον εἰς Παρίσι-ους πρὸς μελέτην ἑλληνικῶν κωδίκων καὶ μετὰ ταῦτα ἀφοσιοῦται ἐν Φραγκφούρτῃ εἰς σοβαρὰν μελέτην τῆς Φυσικῆς τοῦ Νεύτωνος καὶ τῆς νεαρᾶς τότε ἐπιστήμης τῆς συγκριτικῆς Ἀνατομικῆς.

Ἡ περὶ τὰς φυσικὰς ταύτας ἐπιστήμας ἀσχολία τοῦ Winckelmann ἔσχε μεγάλην ῥοπὴν ἐπ' αὐτόν. Ἐγραφε δὲ ὁ ἴδιος βραδύτερον «οἱ μέγιστοι τῶν ἀνθρώπων ἐξέλεξαν ἕκαστος

Ἰωάννης Ἰωακείμ Winckelmann (1717-1768)

ἐν τῷ εἶδει αὐτοῦ τὴν ὁδὸν τῆς ἀπ' εὐθείας ἀναζητήσεως τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν πηγῶν, ἵνα ἀνεύρωσι καθαρὰν καὶ ἀμιγῆ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ πηγὴ αὕτη εἶναι ἡ Φύσις».

Ἐξακολουθῶν τὸν κατὰ τὸ φαινόμενον πλάνητα καὶ ἀσταθῆ τοῦτον βίον, ἐπωφελεῖται ὁ Winckelmann πᾶσαν εὐκαιρίαν πρὸς διεύρυνσιν τῶν γνώσεων αὐτοῦ καὶ ἀνακαλύψας ἑαυτὸν ἐν τῷ μεταξύ φέρεται ἀκάθεκτος πρὸς τὴν μελέτην τοῦ βίου καὶ τῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Εἴτε ὡς οἰκοδιδάσκαλος μετέπειτα εἴτε ὡς δημοδιδάσκαλος εἴτε ὡς βιβλιοθηκᾶριος σχηματίζει ἐδραίαν τὴν κατεύθυνσίν του, ἡ δὲ μετάστασις ἀπὸ περιβάλλοντος εἰς περιβάλλον εὐρίσκουσα ὡς πρόχωμα τὴν ἰσχυρὰν διάνοιαν τοῦ Winckelmann δὲν καταπνίγει αὐτὸν εἰς ἄσκοπον καὶ ἀσυνάρτητον πολυϊστορίαν, ἀλλ' ἐνισχύει τὴν πολυμέρειαν αὐτοῦ πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ βαθέως ῥιζωθέντος σκοποῦ τοῦ βίου του.

Παραλείπων πλείονας λεπτομερείας τοῦ βίου τοῦ Winckelmann, ὁ ὁποῖος θὰ ἀποτελέσῃ τὸ θέμα ἰδίων μαθημάτων, ἀναφέρω μόνον τοὺς σταθμούς, τοὺς ὁποίους ἐσημείωσαν τὰ σημαντικώτατα αὐτοῦ δημοσιεύματα.

Τῷ 1755 δημοσιεύει τὰς «Σκέψεις περὶ τῆς μιμήσεως τῶν ἑλληνικῶν ἔργων ἐν τῇ Ζωγραφικῇ καὶ ἐν τῇ Πλαστικῇ» καὶ δι' ἄλληπαλλήλων ἔπειτα σχετικῶν δημοσιευμάτων προτείνει τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς νεωτέρας τέχνης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἔργων.

Ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις ὁ Winckelmann ἀποκαλύπτει διὰ πρώτην φοράν τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ παρατήρησιν καὶ τὴν αἰσθητικὴν ἀνάλυσιν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων, ἐπιφέρεται δὲ ὡς ζωογόνος αὔρα καὶ ὡς ἐμψυχωτῆς τῆς νεκρᾶς ὕλης. Ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐξέρχεται ἀμέσως ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Γερμανίας καὶ σχηματίζεται νέα κίνησις.

Τῷ 1755 εἶναι ὡσαύτως σημαντικὸν ἔτος διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ ἀναμορφωτοῦ, διότι κατορθώνει νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν παλαιὸν φλέγοντα αὐτὸν πόθον τῆς μεταβάσεως εἰς τὴν Ῥώμην. Γνωρισθεὶς ταχέως εἰς τὸν ἀνώτερον πνευματικὸν κόσμον τοῦ Βατικανοῦ καταλαμβάνει διαδοχικῶς διαφόρους θέσεις, γίνεται τῷ 1761 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἁγίου Λουκά, καταλήγει δὲ τέλος τῷ 1764 εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαιολόγου τοῦ ἀποστολικοῦ οἴκου καὶ προϊσταμένου τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ῥώμης. Ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης μελέτη τῶν ἀρχαίων οὐχὶ μόνον τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης Ἰταλίας, ἡ οὐσιώδης σύμπτωσις τῶν πρώτων ἀνακαλύψεων τῆς Πομπηίας καὶ τῆς Ἡρακλείας, ἡ γνῶσις παντοίων ἰδιωτικῶν καλλιτεχνικῶν συλλογῶν μετὰ ἔργων τέχνης παντὸς εἴδους φέρει τὴν μεγάλην διάνοιαν τοῦ Winckelmann εἰς τὴν κατάκτησιν ὀλοκλήρου τοῦ ἀρχαίου καλλιτεχνικοῦ κόσμου καὶ παρέχει εἰς αὐτὴν εὐρείαν τὴν θεμελίωσιν, ὅπως ἀνεγείρῃ ἐδραῖον τὸ νέον μεγαλοπρεπὲς ἀρχαιολογικὸν οἰκοδόμημα. Ἦδη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἐν Ῥώμῃ διαμονῆς καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς ἐπιμόνου σκέψεως τῆς συγγραφῆς Ἱστορίας τῆς τέχνης, μετὰ

δὲ ποικίλην προπαρασκευὴν καὶ διάφορα δημοσιεύματα, ἐπέ-
ρχεται τῷ 1761 ἡ πρώτη ἔκδοσις τῆς «Ἱστορίας τῆς τέχνης
τῆς ἀρχαιότητος», εἰς τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησαν πλείστα
συμπληρωματικαὶ δημοσιεύσεις διαρκῶς τελειοῦσαι καὶ σμι-
λεύουσαι τὸ καλλιτέχνημα. Τὸ πᾶν φέρει τὸν χαρακτῆρα κα-
θαρᾶς διανοίας καὶ θετικῆς παρατηρήσεως κατὰ πολὺ προη-
γουμένης τῶν χρόνων αὐτοῦ. «Πᾶν ὅ,τι ἔγραψε», λέγει ὁ
Göthe «καὶ πᾶν ὅ,τι κατέλιπεν εἰς ἡμᾶς, ἐγράφη ὡς τι ζῶν διὰ
τοὺς ζῶντας καὶ οὐχὶ διὰ τοὺς ἐντὸς τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφα-
βήτου νεκρωμένους. Τὰ ἔργα καὶ αἱ ἐπιστολαὶ του εἶναι αὐτὴ
ἡ ζωή».

Τὴν «Ἱστορίαν τῆς τέχνης» συνεπλήρωσεν ὁ Winckel-
mann διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν «*Monumenti inediti*» ἤτοι σειρᾶς
ἐκλεκτῶν ἀνεκδότων ἀρχαίων μνημείων μετὰ λαμπρᾶς ἐρμη-
νείας, δημοσιευθέντων ἰδίαις δαπάναις ἐκ τοῦ πτωχοῦ αὐτοῦ
βαλαντίου εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους.

Ἡ προηγηθεῖσα δημοσίευσις τῶν σφραγιδολίθων τοῦ βαρῶ-
νου Stosch ὑπὸ τοῦ Winckelmann εἶχεν ἀριστοτεχνικῶς ἀπο-
καλύψει τὴν τε ἱστορικὴν καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν σημασίαν τοῦ
σημαντικοῦ τούτου κλάδου τῆς Μικροτεχνίας.

Οὕτω δέ, ὅτε ἀπροσδοκῆτως ἐδολοφονήθη τῷ 1768 ἐν Τερ-
γέστη ὑπὸ τοῦ Arcangeli ὁ μέγας οὗτος δημιουργός, εἶχε συν-
τελεσθεῖ τὸ πλεῖστον τοῦ γιγαντιαίου αὐτοῦ οἰκοδομήματος.
Μόνον ἔμεινεν ἀνεκπλήρωτον τὸ ὄνειρον αὐτοῦ ὅπως ἐπισκεφθῆ
τὴν Ἑλλάδα. «Οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐπόθησα περισσότε-
ρον ἢ νὰ ἴδω τὰς Ἀθήνας» γράφει τῷ 1760. Ὁνειροπόλει δὲ καὶ
ἀνασκαφᾶς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ τὰς Ἀμύκλας.

Ὁ Winckelmann ὑπῆρξεν ἐπιστήμων καὶ ποιητής, διὰ
τοῦτο δὲ καὶ ἀπέβη μέγιστος ἱεροφάντης καὶ ἰδρυτῆς ἐπιστήμης
κατ' ἐξοχὴν ἀπαιτούσης τὴν συναισθηματικὴν συνεργασίαν,
ἄνευ δὲ ταύτης καταπιπτούσης εἰς σχολαστικὴν καὶ ἄψυχον
ὀνοματολογίαν.

Τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς τὸ μέγα ἐφόδιον τὸ ὁποῖον προσῆλθε φέ-
ρων πρὸς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα ὁ Winckelmann, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς

ψυχῆς του. Εἶναι ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος εἶδε πάλιν τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα οἷα πράγματι εἶναι ταῦτα, ὡς ἔργα τέχνης. Προσεπάθησε δὲ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ κάλλος αὐτῶν συναισθανόμενος καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν ὑστέρων ὅ,τι ἠσθάνθη ὁ καλλιτέχνης ὅτε ἐδημιούργησεν αὐτά, οὕτω δὲ ἀνέωξε τὰς ἐπὶ χίλια καὶ πλέον ἔτη κλειστάς πύλας καὶ ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τὸν κόσμον τῶν θαυμασιῶν γενόμενος διδάσκαλος τῆς αἰσθητικῆς παρατηρήσεως.

Ὁ Winckelmann ἀντελήφθη ὡσταύτως καὶ ἐτόνισεν ἐξαιρετικῶς ὅτι τὸ πλῆθος τῶν καλλιτεχνικῶν τύπων, οἱ ὁποῖοι ἐσφύζοντο τότε, δὲν ἦσαν ῥωμαϊκῆς, ἀλλ' ἑλληνικῆς προελεύσεως, ὅτι δὲ ἡ Ἱστορία τῆς τέχνης εἶναι κυριώτατα ἑλληνική, ἔχουσα ὡς ὑστερογενῆ καὶ ἐξηρημένον γόνον τὴν ῥωμαϊκὴν. Διὰ τοῦτο δὲ πρὸς ἐρμηνείαν τῆς τέχνης ταύτης δὲν ἀφωρμήθη πλέον ἐκ τῆς ῥωμαϊκῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑλληνικῆς Φιλολογίας καὶ Μυθολογίας, ἔδειξε δὲ ὀριστικῶς πλέον τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἔκτοτε χωρεῖ ἡ ἐπιστήμη.

Περαιτέρω καθώρισεν ὁ Winckelmann πρῶτος ὅτι ἐκ τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἐποπτείας τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων δημιουργεῖται ἡ Ἱστορία τῆς τέχνης. Ἀφετηρία αὐτοῦ εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ καλοῦ, ἡ ἀπόλυτος ἰδέα αὐτῆς τῆς ὠραιότητος ἡ καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχουσα καὶ πρὸς ἣν ἕκαστος καλλιτέχνης ζητεῖ νὰ φθάσῃ διὰ μέσου τῶν ὀρατῶν φυσικῶν πλασμάτων κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς ἀντιλήψεως τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς διατύπωσιν καὶ ἐξιδανίκευσιν τῶν ἐν ἐκάστῳ πλάσματι ἐκδηλώσεων τῆς γενικῆς ἰδέας τῆς ὠραιότητος. Ἐκ τῆς διαφοροῦ ἰκανότητος καὶ νοοτροπίας ἐκάστου γεννῶνται οἱ διάφοροι καλλιτεχνικοὶ τρόποι, διὰ τὸν σχηματισμὸν δὲ τούτων σπουδαίως συντελοῦσι καὶ αἱ τοπικαὶ συνθῆκαι καὶ τὸ ἠθικὸν περιβάλλον.

Ἐφ' ὅσον οἱ παράγοντες οὗτοι συμπίπτουσι κατὰ τινὰ τόπον καὶ χρόνον καὶ διάγουσι κοινὸν βίον, σχηματίζουσι κοινὰς χαρακτηριστικὰς ἰδιορρυθμίας ἢ τεχνοτροπίας ὀλοκλήρου τινὸς καλλιτεχνικῆς περιόδου. Κατὰ ταῦτα οἱ χαρακτῆρες οὗτοι δὲν εἶναι τυχαῖόν τι φαινόμενον, ἀλλ' εὐρίσκονται ἐν αἰτιώδει σχέσει πρὸς

τὸν ὅλον πνευματικὸν βίον ἔθνους τινός, τοῦ ὁποίου ἡ τέχνη ἀποτελεῖ οὐχὶ ἀπλῶς μέρος τι, ἀλλὰ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Winckelmann, τὸ ὑψηλότατον καὶ ἀγνότατον ἄνθος.

Οὕτω προβαίνων ὁ Winckelmann καὶ ἐξετάζων οὐχὶ μόνον τὴν ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν ὁρίων λαοῦ τινος ἐξέλιξιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς Ἱστορίας τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ ξένας ἐπιδράσεις διαμόρφωσιν αὐτῆς, ἀνεγείρει ἐπὶ ἐδραίων βάσεων τὸ μεγαλόγραμμα αὐτοῦ οἰκοδόμημα.

Εἰ καὶ δὲν ἠτύχησε δὲ ὁ Winckelmann νὰ ἴδῃ πρωτότυπα ἔργα ἐξ αὐτῆς τῆς χειρὸς π.χ. τοῦ Φειδίου, ἐν τούτοις διὰ μέσου τῶν ἀλλοιώσεων καὶ παραμορφώσεων τῆς ῥωμαϊκῆς τέχνης τὸ προφητικὸν βλέμμα τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ συλλαμβάνει τὸ δημιουργικὸν δαιμόνιον τῆς τέχνης τῶν Ἑλλήνων καὶ περιγράφει τὸ ὕπατον ἐκεῖνο κάλλος μετὰ καταπλησσοῦσης δυνάμεως καὶ μετὰ συναρπαζούσης ἐξάρσεως, ἰδίας μόνον εἰς τὴν πραγματικὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ πνεύματος. Ἐνεσάρκωσεν ἐν ἑαυτῷ τὸν ὅλον Ἑλληνισμὸν καὶ ἀνεγέννησεν αὐτόν, ἡ δὲ διδασκαλία αὐτοῦ προσέλαβε τὸν χαρακτῆρα ὑπερτάτης ἀποκαλύψεως.

Αἱ πλείσται τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι ἀκόμη καὶ σήμερον διέπουν τὴν Ἀρχαιολογίαν καὶ δὴ τὴν Ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας τέχνης, προβάλλονται δὲ ὡς κοινὸν κτῆμα καὶ ὡς ἀξιώματα τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης, εἶναι διδασκαλῖαι ἐξαγγελθεῖσαι τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς μεγαλοφυοῦς ἐκείνης διανοίας τοῦ Winckelmann.

Ἀπὸ τῆς μεγάλης ταύτης ἀφετηρίας ἄρχεται ὁ νέος καὶ πραγματικῶς ἀνεξάρτητος βίος τῆς Ἀρχαιολογίας ὡς αὐτοτελοῦς ἐπιστήμης, ὡς ὠνειροπόλησεν αὐτὴν ὁ Jacques Spon καὶ ὡς ἐθεμελίωσεν ὁ Ἰωάννης Winckelmann.

Σειρὰ μεγάλων διδασκάλων τοῦ Heyne, τοῦ Karl Otfried Müller, τοῦ Petersen, τοῦ Champollion, τοῦ Raoul Rochette, τοῦ Otto Jahn, τοῦ Ἰωσήφ Eckhel, τοῦ Choiseul-Gouffier, τοῦ Millin, τοῦ Quatremère de Quincy, τοῦ Martίνου Leake, τοῦ Creurer καὶ πλείστων ἄλλων ἀσχοιοῦνται

κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ 19ου εἰς τὴν διεύρυνσιν τοῦ ὀρίζοντος τῆς Ἀρχαιολογίας διὰ τῆς συστηματοποιήσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν καὶ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἐπὶ μέρους μελετῶν εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς Ἀρχαιολογίας.

Δύο μεγάλοι πηγαὶ νέας ζωῆς τῆς Ἀρχαιολογίας εἶναι ἡ ἔναρξις τῶν μεγάλων περιηγήσεων τῶν ἀρχαίων χωρῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἔναρξις τῶν μεγάλων ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν.

Δι' αὐτῶν οὐχὶ μόνον πλουτίζεται ὁ ἀρχαιολογικὸς θησαυρὸς διὰ νέων μνημείων καὶ διευκρινίζονται αἱ γνώσεις ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀναδημιουργεῖται ἡ ἱστορικὴ Γεωγραφία καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ Τοπογραφία, ἀναφαίνεται δὲ καὶ ἐξελίσσεται ταχέως ἡ προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία.

Ὁ 19ος αἰὼν εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν αἰὼν τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων, κατ' αὐτὸν δὲ συντελεῖται ἡ πρὸς τὰς ἐξερευνησεις ταύτας ἀπαραίτητος ὀργάνωσις εἰδικῶν καθιδρυμάτων πέραν τῶν πανεπιστημίων. Πάντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη ἀφοσιοῦνται μετ' ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας, δυνάμεθα δὲ νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι διότι καὶ ἡ ἡμετέρα πατρίς, ἐκ διπλοῦ καθήκοντος ἀγομένη, δρᾷ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1837 πρώτη αὐτὴ ἰδρύσασα ἀρχαιολογικὸν καθίδρυμα ἐν Ἀθήναις, τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, οὐχὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ γραμμῇ τῆς διεθνῶς ἀρχαιολογικῆς παρατάξεως.

Ἐκ τῆς ὅλης ταύτης μεγαλοπρεποῦς ἀρχαιολογικῆς δράσεως ἦτο ἐπόμενον ὅτι διὰ τὸ ὁσημέραι συσσωρευόμενον ἄφθονον ὑλικὸν καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπεξεργασίας αὐτοῦ, αἱ ἀρχαιολογικαὶ δυνάμεις κατενέμοντο εἰς εἰδικότητος καὶ ἀνεπτύχθησαν ὁμολογουμένως εἰς θαυμαστὸν σημεῖον οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς Ἀρχαιολογίας, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ ἀπειλῆς διασπάσεως τοῦ συνόλου, ὅπως καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιστήμαις συνέβη διὰ τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπὶ μέρους κλάδων κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα.

Ἀνασκαφικὴ Ἀρχαιολογία - Μουσειολογία

Ἀπότοκος τῆς μεγάλης ἐπεκτάσεως τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν κτηθείσης πείρας εἶναι ὁ σχηματισμὸς ἰδίου πρακτικοῦ ἀρχαιολογικοῦ κλάδου, τῆς ἀνασκαφικῆς Ἀρχαιολογίας, ἡ ὁποία παρὰ τὴν λαμπρὰν ἀπόπειραν συστηματοποιήσεως τοῦ Flinders Petrie, παρέχει ἀκόμη στάδιον ἱκανὸν ἐπεξεργασίας. Ὁ πρακτικὸς οὗτος κλάδος ἔχει προφανῶς μεγίστην σημασίαν, διότι ἐκ τῆς ὀρθῆς αὐτοῦ κατευθύνσεως ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἡ ὀρθότης τῶν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν πορισμάτων καὶ αὐτὴ ἡ προαγωγή τῆς συστηματικῆς Ἀρχαιολογίας.

Προκειμένου δὲ περὶ χώρας κατ' ἐξοχὴν ἀνασκαφικῆς, ὅπως εἶναι ἡ Ἑλλάς, ἡ σημασία τοῦ κλάδου τούτου ἀποβαίνει ὅλως ἰδιαιτέρα.

Δεύτερος κλάδος πρακτικὸς ἀναπτυχθεὶς ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν καὶ μουσείων καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης, ὅπως τὰ μουσεῖα μὴ περιορίζωνται μόνον εἰς τὴν θεαματικὴν τέρψιν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ ἀναπτύσσωνται εἰς ἱστορικὰ καθιδρύματα καὶ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια, εἶναι ὁ κλάδος τῆς Μουσειολογίας. Ἐκ μόνης τῆς εὐστόχου καὶ ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως τῶν μουσείων οὐχὶ δὲ μόνον ἐν τῷ προσιτῷ εἰς τοὺς πολλοὺς τμήματι αὐτῶν, ἀλλὰ ἐν τοῖς παρασκηνίοις, ὅπου τελεῖται ἡ ζύμωσις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἐξαρτᾶται ἡ ὅλη προαγωγή τῆς Ἀρχαιολογίας.

Ἐνταῦθα ὀφείλω ὅλως ἰδιαιτέρως νὰ ἐξάρω τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν ἐπετέλεσεν ἰδίᾳ τις τάξις μουσείων κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ἡ τάξις τῶν μουσείων ἀντιγράφων καθ' ὅλου καὶ εἰδικῶς τῶν μουσείων ἐκμαγείων. Τοῦτο δέ, διότι τὰ μουσεῖα ἐκμαγείων ἔχουσι θεμελιώδη σημασίαν διὰ τὴν μελέτην τοῦ σπουδαιοτάτου τῶν ἀρχαιολογικῶν κλάδων ἥτοι τῆς ἱστορίας τῆς Πλαστικῆς, μετ' αὐτὸν δὲ ἐν μέρει καὶ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἡ διασπορὰ τῶν ἀρχαίων πλαστικῶν ἔργων καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον καὶ ἡ δυσχέρεια τῆς ταυτοχρόνου ἐπιτοπίου συγκριτικῆς μελέτης ἔργων τοπικῶς ἀφισταμένων ἀλλήλων, δυσχέ-

ρεια, ἣ ὁποία ἐνίοτε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀρθῆ διὰ τῆς βοήθειας ἰχνογραφημάτων καὶ ἀρίστων ἀκόμη φωτογραφιῶν, ἐγέννησε τὴν ἐπιτακτικὴν ἐπιστημονικὴν ἀνάγκην τῆς προσφυγῆς εἰς τὰ πιστὰ ἀντίγραφα οἷα εἶναι τὰ γύψινα ἐκμαγεῖα. Οὐχὶ δὲ μόνον διὰ τὴν μεταπανεπιστημιακὴν ἐπαγγελματικὴν ἀρχαιολογικὴν μελέτην, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ θετικὴν μάθησιν καὶ διδασκαλίαν, τὰ μουσεῖα ἐκμαγείων ἐθεωρήθησαν καὶ θεωροῦνται καὶ θὰ θεωρῶνται ὡς πρῶτα καὶ ἀπαραίτητα συμπληρώματα πάσης σοβαρᾶς ἀρχαιολογικῆς διδασκαλίας. Ἡ Ἑλλάς καὶ δὴ τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἔχει ἀκόμη μουσεῖον ἐκμαγείων ἧτοι στερεῖται καθιδρύματος στεγάζοντος τὴν μακρὰν σειρὰν ἔργων, ἅτινα ἐκπροσωποῦσι τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀρχαίας Πλαστικῆς. Ἴσως τὸ θάμβος πρὸ τῆς πληθώρας τῶν πρωτοτύπων γλυπτῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους ἔχουσιν αἱ Ἀθῆναι, νὰ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὀδυνηρὰν ταύτην μέχρι σήμερον παράλειψιν. Ἄλλ' ἀκριβῶς οἱ ἀμύθητοι οὗτοι θησαυροὶ παρέχουσι τὸ μέσον, ὅπως συγκροτηθῆ τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἴδρυμα. Τὸ ἑλληνικὸν κράτος συντηρεῖ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐργαστήριον ἐκμαγείων, διασπείρει δὲ κατ' ἔτος ἑκατοντάδας ἀντιγράφων ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον. Ἀπλῆ ἀνταλλαγὴ μέρους μόνον αὐτῶν θέλει ἐπιτελέσει τὸ μέγα ἔργον, ἔργον ὅπερ μόνον αὐτὸ εἶναι ἰκανὸν νὰ πληρώσῃ τὴν φιλοδοξίαν μιᾶς ἢ καὶ πλείονων πρυτανειῶν, νὰ ἀνυψώσῃ δὲ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν ἐπιστημονικὴν ἀρχαιολογικὴν περιωπὴν. Ποιούμενος τὴν ἔκκλησιν ταύτην σήμερον θεωρῶ περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι οἱ καθηγηταὶ τῆς Ἀρχαιολογίας, καθ' ὃ ἔχουσι καθῆκον, οὐδεμίαν θὰ παραλίπωσιν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐνισχύωσιν ἐκάστοτε τὰς προσπάθειάς τῶν ἰθυόντων πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σπουδαιότατου τούτου ἐπιστημονικοῦ πόθου.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν μουσειῶν ἐκμαγείων κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα συνετέλεσεν ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς τῶν κυριωτάτων κατευθύνσεων τῆς Ἀρχαιολογίας, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι σήμερον, ἧτοι τῆς μελέτης τῶν τεχνοτροπιῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας τέχνης,

ἢ ὅποια ἤχθη πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῶν χαραχθέντων ὑπὸ τοῦ Winckelmann.

Ἡ αὐξησης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μνημείων διὰ τε τῶν ἀνασκαφῶν καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως πλείστων δημοσίων τε καὶ ἰδία ἰδιωτικῶν συλλογῶν ἐν πάσῃ χώρᾳ εὐρισκομένων, πρότερον δὲ ἀπροσίτων ἢ καὶ ἀγνώστων, ἠύρυνεν ἐπὶ τοσοῦτο τὸν ὀρίζοντα τῆς ἐργασίας, ὥστε κατέστη οὐχὶ μόνον δυνατὴ, ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβλημένη ἢ συστηματικὴ τῶν μνημείων ταξινομήσεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου καὶ ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῶς μορφολογικῆς καὶ τεχνοτροπικῆς, μάλιστα δὲ ταύτης.

Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην, τὴν ἀρξαμένην κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ συντελουμένην ἀκόμη καὶ σήμερον, ἢ ἐπὶ ἀναμφισβητήτων μνημείων ὠρισμένων καλλιτεχνῶν στηριζομένη τεχνοτροπικὴ ἔρευνα προβαίνει εἰς τὴν καθ' ὁμοίας ομάδας διάκρισιν τῶν μνημείων ἐν τε τῇ Ἀγγειογραφίᾳ καὶ ἐν τῇ Πλαστικῇ. Ἀλλὰ καὶ ἀνωνύμων ἔργων συνετάχθησαν πλείσται ομάδες. Ὡστε διηκολύνθη καθ' ὅλου ἡ συστηματικὴ πραγματεία τῆς Ἱστορίας τῆς τέχνης.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο δυσχερὲς καὶ πολύπλοκον, εἶχε δὲ ἀνάγκην μακροτέρας προπαρασκευῆς διὰ τῆς δημοσιεύσεως μεγάλων συναγωγῶν καὶ διὰ τῆς ἐγκαινίσεως ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν. Τὴν συγκεντρωτικὴν ταύτην ἐργασίαν μέγιστον ὑπεβοήθησαν τὰ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Ἀθήναις ἰδρυθέντα ἀρχαιολογικὰ καθιδρύματα καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀπορρέυσαντα ἀρχαιολογικὰ περιοδικὰ καὶ ἄλλα δημοσιεύματα, δι' ὧν ἐμφαίνεται ὅτι ἡ Ἀρχαιολογία καταλαμβάνει πρωτεύουσαν ἔκτοτε θέσιν ἐν τῇ ὅλῃ διαμορφώσει τῶν κλασικῶν σπουδῶν.

Ἐν τῇ συναγωγικῇ καθ' ὅλου ἐργασίᾳ ἐπρωτοστάτησαν ὁ κατ' ἐξοχὴν ὀργανωτικὸς νοῦς τοῦ Ἐδουάρδου Gerhard, ὁ de Witte, ὁ Rayet, ὁ Clarac, ὁ Millingen, ὁ Ἐρρίκος Brunn καὶ ἄλλοι πολλοί, ἐπεκτείνεται δὲ εὐεργετικῶς τὸ διαφέρον καὶ ἐπὶ τὴν ἐγγὺς καὶ ἐπὶ τὴν ἄπω Ἀνατολήν.

Ἐπὶ τῆς εὐρυτάτης ταύτης θεμελιώσεως οἰκοδομῶν ἐγκαινίζει πρῶτος τὴν τεχνοτροπικὴν ἔρευναν ὁ Ἐρρίκος Brunn ὁ

καὶ ἄλλως γνωστός δαιμόνιος ἐρμηνευτὴς καὶ ἀνατόμος τοῦ ἀρχαίου καλοῦ. Οὐχὶ δὲ μόνον διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλο τι εἶναι εὐγνώμων ἢ Ἀρχαιολογία εἰς τὸν Brunn. Διότι πρῶτος αὐτὸς καὶ μόνος μετὰ τὸν ξηρὸν κατάλογον τοῦ Sillig, ἐπεχείρησε καὶ συνετέλεσε τὴν θαυμαστὴν Ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων τεχνιτῶν, ἔνθα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαίων γραπτῶν πηγῶν ἦτοι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ καθαρῶς φιλολογικῆς ἀφετηρίας ἀνοικοδομεῖ τὴν καλλιτεχνικὴν Ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων, ἵνα εὐχερέστερον καταστῆ δυνατὴ ἡ μελέτη καὶ ταξινομήσις τῶν σφζομένων καλλιτεχνικῶν μνημείων. Διότι τοῦτο εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης. Περιορισμὸς δὲ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἀσχολίας εἰς τὴν ξηρὰν φιλολογικὴν μελέτην μακρὰν αὐτῶν τῶν μνημείων θὰ ἐσήμαινε ἐπάνοδον εἰς τὴν πρὸ τοῦ Winckelmann, ἴσως δὲ καὶ τὴν πρὸ τοῦ Spon περίοδον, ἦτοι ἄρνησιν πάσης ἔκτοτε συντελεσθείσης κολοσσιαίας προόδου.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ εἰργάσθη καὶ αὐτὸς ὁ Brunn καὶ ἐν μᾶλλον περιωρισμένῃ κλίμακι ὁ Kekule, ὁ Wolters, ὁ Newton καὶ ἄλλοι πολλοὶ διαρκῶς προάγοντες τὰς ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς.

Οὕτως εἶχεν ἡ θέσις τῆς Ἀρχαιολογίας ὅτε μετὰ ἑκατὸν περὶπου ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Winckelmann ἐπεφάνη εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν ὀρίζοντα ἡ τιτανικὴ μορφή τοῦ Ἀδόλφου Furtwängler, ὁ ὁποῖος ἀνεχώνευσε καὶ ἀνεδημιούργησε τὴν ἑλληνικὴν Ἀρχαιολογίαν, ἀπέβη δὲ ἀναμφισβητῆτως δεύτερος Winckelmann, θεμελιώσας τὴν νέαν περίοδον, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀκόμη διαβιοῦμεν.

Γενόμενος μαθητὴς τοῦ Brunn ἔδειξεν ἀμέσως ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐργασίας «Περὶ τοῦ Ἔρωτος ἐν τῇ Ἀγγειογραφίᾳ» τὴν ἀνεξάρτητον καὶ καινοτόμον αὐτοῦ κατεύθυνσιν (1874).

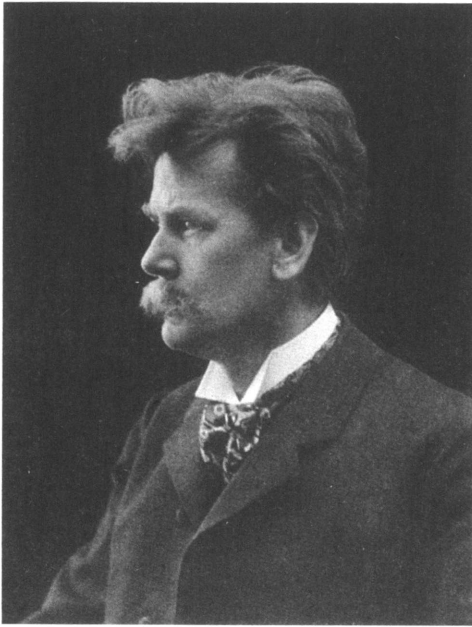
Οὐχὶ ἐξαιρέτον τι ἔργον ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς μελέτης αὐτοῦ, ὥστε ἀπ' αὐτοῦ ἀφορμώμενος διὰ πραγματικῆς ἐρμηνείας καὶ αἰσθητικῆς ἀναλύσεως νὰ καταλήξῃ εἰς γενικώτερα

συμπεράσματα, αλλά τούναντίον πλήθος μνημείων του αυτού περιεχομένου, και αυτών των ἀσημάντων ἀκόμη φαινομένων, συγκεντροῦται μετὰ καταπληρσοῦσης γνώσεως καὶ ἰκανότητος, κατατάσσεται ἱστορικῶς καὶ παρέχεται ἀσφαλῆς ἢ εἰκὼν τῆς καλλιτεχνικῆς ἀναπτύξεως, ἐξ ἧς ἔπειτα ἀβιάστως ἐξάγονται οὐχὶ μόνον τεχνικά, ἀλλὰ καὶ πραγματικὰ συμπεράσματα περὶ αὐτῆς τῆς σημασίας τῆς ἰδέας του Ἑρωτος καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ.

Τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ συγκρότησιν ἔδειξεν ὁ Furtwängler διὰ τῆς πρωίμου αὐτοῦ ἐπίσης ἐργασίας «Περὶ τοῦ Πλινίου καὶ τῶν πηγῶν αὐτοῦ περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς τέχνης» (1877).

Ἐκτοτε χωρεῖ συνδυάζων τὴν τε ἀρχαιολογικὴν καὶ τὴν φιλολογικὴν προπαιδεῖαν πρὸς νέας ἐπιστημονικὰς πραγματείας, ἐν ταῖς ὁποίαις ἀλματικῶς ἐξελίσσεται καὶ ἐκδηλοῦται ἡ ἰδιοφυΐα αὐτοῦ.

Ἡ ἐπίσκεψις τῶν ἀρχαίων χωρῶν, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἢ μετὰ τοῦ Γεωργίου Loeschcke γενομένη πρότυπος ἐργασία περὶ τὰ τότε νεοφανῆ «μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα», ἢ συμμετοχὴ εἰς τὰς μεγάλας ἀνασκαφὰς τῆς Ὀλυμπίας εὐρύνουσι τὸν ἐπιστημονικὸν ὀρίζοντα τοῦ Furtwängler, ὥστε ἐπανελθὼν εἰς τὸ Βερολῖνον δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ εὐρύτερα ἔργα. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν πολλῶν ἄλλων πραγματειῶν, τοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βερολίνου ἀγγείων, προτύπου ἱστορικῆς ταξινομήσεως, τῆς ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς Σαββούρωφ μετὰ λαμπρῶν εἰσαγωγῶν εἰς τὰ διάφορα κεφάλαια τῆς Ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἀρχαίου βίου, ἐπέρχεται τῷ 1893 ἡ πρώτη μεγάλη ἐκδήλωσις τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Furtwängler: «Τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἑλληνικῆς Πλαστικῆς», δι' ὧν οὗτος ἐθεμελίωσεν ἀκλονήτως τὴν παγκόσμιον αὐτοῦ δόξαν καὶ ἤσκησε τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν. Καὶ τὰ ἀκολουθήσαντα ἔργα μετὰ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς διαδόχου τοῦ Brunn ἐν Μονάχῳ, ἰδίᾳ τὸ μνημειῶδες τρίτομον σύγγραμμα «Περὶ τῶν ἀρχαίων σφραγιδολίθων» καὶ τὸ δίτομον «Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφαιῆς ἐν Αἰγίνῃ», μετὰ μυρίων ἄλλων πραγματειῶν μαρτυροῦσι περὶ τῆς

Ἀδόλφος Furtwängler (1853-1907)

[Deutsches Archäologisches Institut, Archäologenbildnisse (1988)]

ἀρχαιολογικῆς ἡγεμονίας τοῦ ὑπερόχου ἀνδρός. Ὅπως ὁ Winkelmann οὕτω καὶ ὁ Furtwängler μόλις 52 ἐτῶν ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, οἱ ὁποῖοι εἶδον καὶ συνετέλεσαν ὅσα γενεαὶ ὀλόκληροι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ κατορθώσωσι.

Ἴδωμεν νῦν συντομώτατα ποῖα ὑπῆρξεν ἡ διὰ τοῦ ὅλου αὐτοῦ ἔργου κληροδοτηθεῖσα εἰς ἡμᾶς μεθοδολογικὴ κληρονομία.

1. Εὐρυτάτη θεμελίωσις πάσης ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης διὰ τῆς συγκεντρώσεως πάντων τῶν ὁμοειδῶν ἢ συγγενῶν μνημείων πρὸς τὸ ἐξεταζόμενον.

Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὁ Furtwängler ὑπερηκόντισε πάντα προγενέστερον, χωρὶς νὰ ὑπερακοντισθῇ ἀκόμη ὑπὸ οὐδενὸς νεωτέρου. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τὴν τεραστίαν μορφολογικὴν αὐτοῦ μνήμην, τὴν ὁποίαν ἐξέθρεψε καὶ ἐπλούτισε δι' ἀπείρων ταξιδίων καὶ ἐπισκέψεων ἀναριθμῆτων ἀρχαιολογικῶν συλ-

λογῶν καὶ μουσείων ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων. Τοῦτο δὲ ὀφείλει νὰ εἶναι καὶ παντὸς ἀρχαιολόγου ὁ σκοπός, ἡ ὅσον ἔνεστι εὐρυτάτη καὶ ἀσφαλεστάτη γνῶσις τῶν μνημείων.

2. Ἡ κατάταξις τῶν συγκεντρωθέντων καλλιτεχνικῶν παραδειγμάτων καθ' ὁμάδας ὁμοειδεῖς καὶ διάκρισις τῶν καθ' ἕκαστον μνημείων κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἰδίᾳ ἐν τῇ Πλαστικῇ.

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ στηριζόμενος εἰς τὴν μεγάλην αὐτοῦ ὀπτικὴν πείραν καὶ τὴν ἔκτακτον ὀξυδέρκειαν κατώρθωσε νὰ διακρίνη καὶ διαβαθμίση τὰ διάφορα μέχρις ἡμῶν διασωθέντα πλαστικά μνημεῖα καὶ νὰ καθορίση τὴν ἀποδεικτικὴν ἀξίαν αὐτῶν πρὸς ἀνάκτησιν ἀπολεσθέντων πρωτοτύπων. Οὕτω δὲ ἐγένετο ἰδρυτὴς τῆς ἐρένης περὶ τῶν ἀντιγραφῶν, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία προϋπόθεσις πάσης ἀρχαιολογικῆς πλαστικῆς ἐργασίας.

Ἐν τῇ κατατάξει καὶ τῇ ταξινομήσει τῶν ἀγγειογραφικῶν προϊόντων ὡσαύτως ἐγένετο διδάσκαλος, ὑποτυπώσας τὴν μέθοδον αὐτοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐλληνικῇ Ἀγγειογραφίᾳ, ἡ ὁποία καίπερ μακρὰν πάσης ἱστορικῆς τῶν μνημείων ἀλληλουχίας συντεταγμένη, εἶναι ὑπόδειγμα καὶ ἀναπαραστάσεως καὶ μελέτης τῶν ἀρχαίων μνημείων.

3. Ἐν τῷ τρίτῳ σταδίῳ τῆς ἀπὸ μόνων τῶν μνημείων ἀφορμωμένης ἐργασίας τὰ διευκρινισμένα καλαισθητικῶς μνημεῖα τοῦ αὐτοῦ εἴδους, προσαγομένων καὶ μνημείων ἄλλων εἰδῶν, κατατάσσονται κατὰ σειρὰν ἱστορικὴν τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν, ἐπικουρούσης δὲ τῆς γνώσεως τῶν ἀρχαίων γραπτῶν πηγῶν, ἔνθα τοιαῦται ὑπάρχουσι, κατορθοῦται καὶ ἡ ἱστορικὴ αὐτῶν κατάταξις καὶ ἡ πραγματικὴ ἐρμηνεία.

Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ ἐπιβάλλεται ἡ χρῆσις ἀσφαλῶν τεχνικῶν βοηθημάτων ἢτοι ἀκριβῶν καὶ πιστῶν ἰχνογραφημάτων, εὐκρινῶν φωτογραφιῶν καὶ καλῶν γυψίνων ἐκμαγείων, ἡ δὲ παραβολὴ ὀφείλει νὰ ἐκτελῆται κατὰ τὰ αὐτὰ ἐντελῶς σημεῖα.

Ἡ οὕτω διαμορφωθεῖσα τελικῶς ἔρευνα αὕτη εἶναι μέγα βῆμα πρὸς ἐπίτευξιν ἀσφαλῶν πορισμάτων, ἀπέναντι τῆς δι'

ἀτελῶν μέσων ἐργαζομένης καὶ εἰς μόνην ἐνίοτε τὴν ἐπισφαλῆ ἀνάμνησιν στηριζομένης προτέρας ἐπιστήμης.

Ἐκ τοῦ τρόπου τούτου τῆς μελέτης ἐπορίσθη ἡ ἐπιστήμη διὰ τοῦ Furtwängler πολυτιμοτάτους καρπούς, τὴν πολὺ σαφεστέραν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῆς τέχνης, τὴν διάκρισιν τεχνοτροπικῶν ομάδων καὶ τὸν καθορισμὸν ἀτομικῶν τεχνοτροπιῶν.

Ὅτι ὁ Furtwängler παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ φλογεροῦ πόθου νὰ ἀνακτήσῃ καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν δημιουργῶν τῆς προόδου, κατωνόμασε δι' ὀνομάτων διαφόρων καλλιτεχνῶν τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἄλλως ἀσφαλῶς καθορισθείσας καλλιτεχνικὰς κατευθύνσεις, τοῦτο ἀποτελεῖ ὑπέρβασιν τῶν ἐπιτρεπομένων ὀρίων, δύναται δὲ ἀσφαλῶς νὰ ἀφαιρεθῇ χωρὶς νὰ ἐλαττώσῃ τὸ παράπαν τὴν ἀξίαν τῆς ἀρχαιολογικῆς μελέτης. Βεβαίως ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἐξέλιξιν πάσης ἐκφάνσεως τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου ἢ προσωπικότητος ἢ δημιουργοῦσα καὶ προωθοῦσα τὴν ὅλην κίνησιν, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς ἀκολουθοῦσης καὶ συνεργαζομένης εὐρυτέρας ομάδος ἢ καὶ τῆς ὁλότητος, ἀλλ' ἔνθα ἡ γραπτὴ παράδοσις δὲν βοηθεῖ πρὸς τοιοῦτον καθορισμὸν τῆς πρωτοβουλίας, ἀρκούμεθα εἰς τὴν ἀκριβῆ ἀναπαράστασιν τῆς ἐξελίξεως, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν, ἔστω καὶ ἂν δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τοὺς παράγοντας αὐτῆς. Ἐκ τῆς ὑπερβολῆς ταύτης τοῦ Furtwängler διδαχθεὶς, ἔχων δὲ καὶ ἔμφυτον τὴν ἐγκράτειαν, ἀπέφυγε τὸ μειονέκτημα τοῦτο ὁ ἐπιφανὴς Γάλλος ἀρχαιολόγος Μάξιμος Collignon. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ πνεύματι προήγαγε καὶ προάγει ἀκόμη τὴν ἐπιστήμην ὁ Ἐδμόνδος Pottier, κορυφαῖος διδάσκαλος τῆς Ἀγγειογραφίας.

Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν μνημείων ὁ Furtwängler κατέλιπε πρότυπα μιμῆσεως. Συνδυάζων τὴν ὀξύτητα τῆς παρατηρήσεως πρὸς τὴν ἀνεπτυγμένην, ἀλλὰ ἰσόρροπον καλλιτεχνικὴν εὐαισθησίαν τῆς ψυχῆς του, ἀπέφυγε τοὺς ὀχληροὺς καὶ οὐδὲν λέγοντας ληρώδεις αἰσθητικὸς λυρισμοὺς καὶ τὴν ἔξω τῶν πραγμάτων αἰσθητικὴν ἀφαίρεσιν, ἀναμιμνήσκει δὲ τὸ κλασ-

σικόν μεγαλείον καὶ τὴν ἀφελῆ εὐγένειαν τῆς τέχνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν του.

Ἐν τῇ ἀνασκαφικῇ ἐρεύνῃ ἔδειξε διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ ὅτι οὐδὲν εἶναι ἐλάχιστον μεταξὺ τῶν εὐρημάτων, ὅτι κύριον προσὸν τοῦ ἀνασκάπτοντος εἶναι ἡ ἀδιάλειπτος προσοχὴ καὶ παρατήρησις, ὅτι ἡ ἐκκαθάρισις τῶν εὐρημάτων καὶ ἡ προσεκτικὴ αὐτῶν τακτοποίησις εἶναι προϋπόθεσις τῆς ἐπεξεργασίας, ὅτι δὲ ἡ ἀρχαιολογικὴ αὕτη ἐπεξεργασία τότε μόνον δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἀρτία, ὅταν ὁ ἀνασκάπτων ἔχῃ πολυμερῆ ἀρχαιολογικὴν μόρφωσιν καὶ κυριαρχῆ πάσης τάξεως μνημείων, ἵνα δύναται ἐκ πάντων νὰ πορίζεται συνδρομὴν πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ συνόλου.

Τοιαύτην παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν Ἀρχαιολογίαν ἀποθνήσκων ἐν Ἀθήναις τῇ 20ῇ Νοεμβρίου 1907 ὁ Ἀδόλφος Furtwängler.

Ἡ Ἀρχαιολογία ἔκτοτε χωρεῖ τὴν δι' ἐργασίας δύο αἰώνων περίπου ἀσφαλισθεῖσαν κατευθύνσιν καὶ ὁσημέραι διαφωτίζει περισσότερον καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην καὶ τὴν πραγματικὴν ὑπόστασιν τῆς ῥωμαϊκῆς τέχνης, τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς τέχνης αὐτῶν, τὰς τελευταίας ἐκφάνσεις τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τὰς μεταβατικὰς βαθμίδας πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἄλλης μεσαιωνικῆς τέχνης. Πολύτιμον πόρισμα εἶναι ἡ κτηθεῖσα σαφήνεια ὡς πρὸς τὴν συνέχειαν καὶ τὴν ἐνότητα τῆς ἑλληνικῆς ἰδίᾳ τέχνης, ὑπό τε τὸ ἐθνικὸν καὶ τὸ χριστιανικὸν αὐτῆς ἔνδυμα, διὰ μέσου λανθανόντων πολλάκις σταθμῶν καὶ ἡ ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ ἐπιζήλωσ ἀναπτυσσομένη ἔρευνα τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ τε ἄλλου βίου καὶ τῆς τέχνης.

Ὑπερβολικὴ τις τάσις πρὸς αἰσθητικὴν μόνον ἐξέτασιν τῆς ἀρχαίας τέχνης ἀνεξαρτήτως τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῆς πλαισίου καὶ ἐν εἴδει ὑπερτάτης τινὸς ἀφαιρέσεως, δὲν φαίνεται προωρισμένη νὰ σταθῇ διὰ τὴν ἀναμφισβητήτως ἱστορικὴν βάσιν τῆς Ἀρχαιολογίας. Ἡ Ἀρχαιολογία ἀποτελοῦσα μέρος τῆς καθ' ὅλου ἀρχαίας Φιλολογίας ἔχει ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς θέσεως αὐτῆς

ἀκριβῶς καθωρισμένην τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἐρεύνης ὡς ἱστορικήν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑποκείμενον θέμα τῆς Ἀρχαιολογίας εἶναι τι ἄπτὸν καὶ ἐμπράγματον, ἡ Ἀρχαιολογία καθίσταται καὶ ἐποπτικὴ ἐπιστήμη, ἀνήκει ἄρα προφανῶς καὶ εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας καὶ ὑπόκειται εἰς τὴν μέθοδον αὐτῶν.

Κατὰ ταῦτα μόνον συνδυαστὸς τρόπος ἐρεύνης, ἱστορικῆς καὶ θετικῆς, ἀνταποκρίνεται πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς Ἀρχαιολογίας, πᾶσα δὲ μονομέρεια ἢ παρέκκλισις δὲν δύναται νὰ φέρῃ πρὸς θετικὸν πόρισμα.

Πρὸς τούτοις ἡ Ἀρχαιολογία ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀνάκτησιν τοῦ ἀρχαίου καλαισθητικοῦ κόσμου ἐν τῇ συνολικῇ αὐτοῦ ἐκδηλώσει, ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐν τούτῳ συνεργασίας πάντων τῶν ἀρχαιολογικῶν κλάδων. Ἐκαστος κλάδος ὀφείλει παρὰ τὰς προσιδιαζούσας εἰς αὐτὸν ἐρένας νὰ μὴ ἀφίσταται τοῦ καθολικοῦ σκοποῦ τῆς ὅλης ἐπιστήμης εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἄρτιος ἀρχαιολόγος ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι ἐνήμερος τῆς κινήσεως πάντων τῶν εἰδικῶν κλάδων καὶ νὰ ἀρύεται ἐξ αὐτῶν πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν τῆς ὅλης εἰκόνας καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελετῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Φιλολογία ἐν στενωτέρῳ ἐννοίᾳ καὶ ἡ ἀρχαία Ἱστορία, καὶ ἡ ἀνατολικὴ Φιλολογία καὶ ἡ Προϊστορία καὶ Ἔθνογραφία καὶ ἡ συγκριτικὴ Ἱστορία τῶν θρησκειῶν καὶ ἡ Ἱστορία τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας τέχνης καὶ τέλος ἡ Φιλοσοφία, ἡ ζωογόνος αὕτη γενικὴ ἐπιστήμη, διὰ τῆς Αἰσθητικῆς, ἀποτελοῦσι τὸν ἀναγκαῖον ὄπλισμὸν πρὸς τελεσφόρον ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ.

Ἐκ τοιαύτης πολυμεροῦς θεμελιώσεως ἀφορμωμένη σήμερον ἡ Ἀρχαιολογία, ἥ τε ἑλληνικὴ καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ, λαμβάνει ὁσημέραι καὶ εὐρυτέραν μορφήν ἐν τῇ ἐκτάσει αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς. Ἐν ᾧ ἄλλοτε αἱ τρεῖς μεγάλαι τέχναι: ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ Πλαστικὴ καὶ ἡ Ζωγραφικὴ μετὰ τῆς Ἀγγειογραφίας, ἰδίᾳ δὲ ἡ Πλαστικὴ καὶ ἡ Ζωγραφικὴ, ἐθεωροῦντο ὡς αἱ μοναδικαὶ πηγαὶ πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ καλαισθητικοῦ κόσμου τῶν ἀρχαίων, σήμερον ἀντλοῦνται κατὰ μικρὸν εἰς περιωπὴν

αὐτοτελῆ καὶ πρωτεύουσαν καὶ οἱ κλάδοι τῆς Μικροτεχνίας, ἡ Σφραγιδογλυφία καὶ ἰδίᾳ ἡ Νομισματική, ἡ ὁποία δὲν ἐξετάζεται πλέον ἀπλῶς ὡς μετρολογικὴ ἐπιστήμη οἰκονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκδήλωσις καλλιτεχνικῆ ἐν ἱστορικῇ ἐξελίξει, εὕρισκομένη εἰς πλήρη ἀνταπόκρισιν πρὸς τὴν ὑπόλοιπον τέχνην καὶ ἔχουσα νὰ ἐπιδείξῃ μοναδικὴν ἐν τῇ ὅλῃ Ἱστορίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ διαμόρφωσιν, οὐδέποτε ἄλλοτε ἐπαναληφθεῖσαν. Καὶ αὐτὸς ὁ φιλολογικώτερος καὶ ἱστορικώτερος κλάδος τῆς Ἐπιγραφικῆς καθορίζεται σαφέστερον ἐν τῇ σχέσει αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀρχαιολογίαν διὰ τῆς μεγαλυτέρας ἐπιδόσεως τῶν μελετῶν περὶ τὴν μορφήν καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων κατὰ τὰς διαφόρους χρονικὰς περιόδους ἥτοι διὰ τῆς ἐξάρσεως τοῦ μνημειακοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐπιγραφῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς καλλιτεχνικῆς μορφῆς μνημείων ἡ Ἀρχαιολογία ἀναπτυσσομένη τείνει νὰ περιλάβῃ εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καὶ πᾶν κατασκευάσμα τῆς βιομηχανικῆς τέχνης ἢ βιοτεχνίας, οὕτω δὲ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου ἐν γένει καὶ λαμβάνει τὸν χαρακτῆρα γενικωτέρας ἐπιστήμης, ἐχούσης ὡς θέμα ἐρεύνης πᾶσαν σχεδὸν ἐμπράγματον ἐκδήλωσιν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ καὶ ἐν τῇ τεχνουργικῇ καὶ βιοτεχνικῇ αὐτοῦ μορφῇ.

Ἡ κολοσσιαία αὕτη ἀνάπτυξις τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ ἡ ἐξ ἀνάγκης δημιουργία πλείστων κλάδων καὶ διακλαδώσεων, δι' ὧν προάγονται αἱ ἐπὶ μέρους ἔρευναι, συνεπάγεται καὶ τὴν ἀνάγκην πλείονων ἀτομικῶν δυνάμεων πρὸς συντήρησιν τῆς ἐπιστήμης. Ἐξαιρετικὴν δὲ ἐν τούτῳ ἔχει ὑποχρέωσιν ἡ Ἑλλάς. Χάριν παραδείγματος μόνον ἀναφέρω ὅτι ἡ Ἰταλία ἔχει ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ῥώμης δέκα διδασκάλους τῆς Ἀρχαιολογίας. Ἐννοεῖται ὅτι πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην ἐπέκτασιν σύμφυτος εἶναι ὁ κίνδυνος τῆς διασπάσεως, διὰ τοῦτο δὲ εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς τὰς συνθετικὰς διανοίας, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουσιν πᾶσαν μερικὴν ἔρευναν καὶ διακρίνουσαι τὸ οὐσιῶδες ἀπὸ τοῦ ἐπουσιῶδους συγκρατοῦσι τὴν ἐνότητα τῆς ἐπιστήμης καθ' ὅλου.

Τοιούτου εὐγενοῦς ἀγῶνος καταρχόμεθα σήμερον, Κύριοι φοιτηταί. Ἄλλ' ἵνα τηρηθῇ ὑψηλὰ ἡ ἔνδοξος παράδοσις τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς εἶναι ἀπόλυτος ἡ ἀνάγκη τῆς προθυμίας σας καὶ τῆς συνεργασίας σας. Ἐκλέξαντες ὡς σκοπὸν τοῦ βίου σας τὴν μελέτην τοῦ περιβοήτου ἑλληνικοῦ θαύματος καὶ ἐν γένει τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέχρι σήμερον, ἀνελάβετε τὴν ὑψηλοτάτην ἀποστολὴν τῆς προαγωγῆς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ ἔθνους. Ἡ ἠθικὴ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ὑγιεῖς ἐκδηλώσεις μεγίστη καὶ ἀκαταμάχητος, θεωρεῖται καὶ εἶναι δι' ὅλα τὰ σοβαρὰ ἔθνη πηγὴ ἀέναος ἀνυψώσεως καὶ τελειώσεως αὐτῆς τῆς συγχρόνου ζωῆς, μεθ' ὅλην τὴν συντελεσθεῖσαν ἐν τῷ μεταξύ ἐξωτερικὴν μεταβολὴν τοῦ πραγματικοῦ βίου.

Ὁ μέγας ἐκεῖνος διδάσκαλος τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὁ Winckelmann, εἶπεν ὅτι «διὰ νὰ γίνῃ κανεὶς ἄνθρωπος ὀφείλει πρῶτον νὰ γίνῃ Ἑλληνας». Οὐδεὶς δύναται ἀτιμωρητὶ νὰ περιφρονήσῃ τὴν ἀναμφισβήτητον ταύτην ἀλήθειαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποβῆτε ἐμπνευσμένοι διδάσκαλοι, ὀφείλετε πρῶτον νὰ γίνετε ἐμβριθεῖς καὶ σοβαροὶ ἐπιστήμονες, αἰσθανόμενοι σεῖς πρῶτοι τὴν δύναμιν τοῦ ἀρχαίου κλασσικοῦ κόσμου. Προσερχόμενοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον πρέπει πρὸ παντός νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψει ὅτι δὲν εἰσέρχεσθε εἰς ἀνώτερόν τι διδασκαλεῖον πρὸς πρόχειρόν τινα μόρφωσιν, ἀλλ' εἰς ἀνώτατον καθίδρυμα, τοῦ ὁποίου μοναδικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἐπιστήμη. Ἐὰν ἡ πολιτεία συνέδεσε τὰς ἐκπαιδευτικὰς θέσεις πρὸς τὸ πτυχίον τοῦ Πανεπιστημίου, δὲν ἔπραξεν ἀσφαλῶς τοῦτο ἵνα καταπέσῃ τὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλ' ἵνα ἀνυψωθῇ τὸ ἐπάγγελμα. Ἀπὸ τοιαύτης ἀφετηρίας ὁρμώμενοι ἀφοσιωθῆτε εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ προσπαθήσατε νὰ ἀναπτύξετε ἐν ἰσορροπία καὶ ἁρμονίᾳ πάσας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς σας, ὥστε νὰ ἀποβῆτε ἱκανοὶ νὰ ἀποφεύγετε ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τὰς ἀκρότητας καὶ τὰς ἀσυναρτησίας. Ὁ ἄνθρωπος τότε μόνον δύναται νὰ ἀνυψωθῇ, ὅταν θέτῃ εἰς ἑαυτὸν μεγάλους σκοποὺς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΤΟΥ ΜΕΝΤΩΡΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ

Τὸ ζήτημα τοῦ Μαραθῶνος, 1-2· 49-50· Ἡ ἐκποίηση τῶν ἀρχαιοτήτων, 103-108· Μαραθῶνος νεώτερα, 189-193· Γεώργιος Π. Οἰκονόμος (1883-1951), 241-242

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ

Τὸ ζήτημα τοῦ Μαραθῶνος. Οἱ ἐπιστολές, 3-48· Β.Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ: Ἡ ἀνασκαφικὴ καὶ δημοσιευτικὴ πολιτικὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 51-59· Ι.Ε. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ: Τὸ σχέδιο τοῦ Bassano (1670), ἡ Ἀθήνα καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ἀκρόπολης, 60-79· Β.Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ: Ἡ μαχόμενη ἀρχαιολογία, 194-197· Π.Γ. ΘΕΜΕΛΗ: Τὸ πρόγραμμα τῆς ἀνασκαφῆς στὴν ἀρχαία Μεσσήνη καὶ ἡ δημοσίευσή της, 198-219

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΝΤ. ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ: Ἐρρίκος Schliemann (II) – Οἱ «Τρωικοὶ θησαυροί», 80-98· Ν.Σ. ΔΕΠΑΣΤΑ: Ἡ εἰς Κρήτην ἀντιστασιακὴ δράσις τοῦ John D.S. Pendlebury, 231-240· Γ.Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Γένεσις καὶ ἐξέλιξις τῆς Ἀρχαιολογίας, 243-272

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ν.Σ. Δεπάστα, «Ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις καὶ πολεμικὴ τέχνη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (1600-146 π.Χ.)», 102

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

Ἑκτακτὴ Γενικὴ Συνέλευσις (ἀφιερωμένη στὸν Nicholas Hammond), 109-157· Ψήφισμα, 158· Α΄ Τακτικὴ Συνέλευσις τοῦ 2001, 159-188

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ν.Χ. ΣΤΑΜΠΟΛΙΔΗ: Πέτρου Γ. Θέμελη, «Ἡρωες καὶ ἡρώα στὴ Μεσσήνη», 220-230

Χ. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗ: Σχόλιο σὲ μιὰ εἰκόνα τοῦ Σινᾶ, 99-101

ΕΠΑΝΕΚΔΟΘΗΚΕ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΟΡΛΑΝΔΟΥ

ΑΡΧΕΙΟΝ
ΤΩΝ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΙ

Α' 1935 - Β' 1936 - Γ' 1937
Δ' 1938 - Ε' 1939/40 - ς' 1948
Ζ' 1951 - Η' 1955/56 - Θ' 1961
Ι' 1964 - ΙΑ' 1969 - ΙΒ' 1973

ΕΚΔΟΘΗΚΕ

JOHN D. BEAZLEY

Η ΕΞΕΛΙΞΗ
ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ
ΜΕΛΑΝΟΜΟΡΦΟΥ ΡΥΘΜΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΗΛΕΚΤΡΑΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗ

ΕΠΑΝΕΚΔΟΘΗΚΕ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΣΟΥΝΤΑ

ΑΙ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑΙ ΑΚΡΟΠΟΛΕΙΣ
ΔΙΜΗΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΕΣΚΛΟΥ

ΑΝΝΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

ΑΚΡΩΤΗΡΙ ΘΗΡΑΣ

Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΟΡΟΦΩΝ ΣΤΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Κύριο θέμα του βιβλίου είναι η οργάνωση και λειτουργία του χώρου στους ορόφους. Προηγείται η έρευνα της ανασκαφικής εικόνας σε όλο τον οικισμό αρχίζοντας από το πότε ένα πεσμένο αντικείμενο ανήκει στον όροφο, σε ποιόν όροφο (πρώτο ή δεύτερο), και γιατί βρέθηκε στη συγκεκριμένη θέση. Ο έρευνητής οδηγείται έτσι στη μελέτη της συμπεριφοράς των δαπέδων των ορόφων, των τοίχων και των τοιχογραφιών, κατά την καταστροφή και ύστερα από αυτήν. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι πλάκες δαπέδου κατέρρευσαν σε άδειο από ήφαιστειακό υλικό ισόγειο, παρασύροντας το περιεχόμενο του πρώτου ορόφου πολύ χαμηλά, μέχρι και το δάπεδο του ισόγειου· και, αντίθετα, περιπτώσεις, όπου το ισόγειο ήταν ήδη γεμάτο από ήφαιστειακή τέφρα, η οποία και συγκράτησε όχι μόνον το δάπεδο του ορόφου, αλλά και το ράφι του ισόγειου στη θέση του, με αγγεία επάνω. Ακολουθεί η μελέτη της αρχιτεκτονικής μορφής των δωμάτων στον όροφο και της κατανομής των κινητών εύρημάτων σε ισόγειο και ορόφους. Θέματα έρευνας αποτελούν επίσης η πρόσβαση, ή επικοινωνία, ο έλεγχος της κυκλοφορίας και τέλος η αντίχωση των δραστηριοτήτων στον όροφο. Το μεγάλο δωμάτιο του ορόφου χαρακτηρίζεται ως χώρος καθημερινής ζωής, εργασίας και επικοινωνίας με τους επισκέπτες. Η απόθληση είναι προγραμματισμένη· γίνεται κατά κύριο λόγο στο ισόγειο, αλλά επεκτείνεται και στον όροφο. Τα ήφαιστειακά υλικά που συσκέυασαν την ανασκαφική εικόνα του οικισμού, παρέχουν στον έρευνητή και το όραμα της ιδανικής ζωής των ενοίκων, όπως αυτό εκφράζεται μέσα από την οργάνωση του χώρου, στην ανώνυμη αρχιτεκτονική της πόλης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δυτική Οικία: Παράδειγμα μελέτης

Ανάλυση των δεδομένων

Η διατήρηση μέρους των ορόφων – Η παρουσία κλιμακοστασίων – Η άνερευση υλικών δομής, πεσμένων από τον όροφο – Ο έντοπισμός κινητών εύρημάτων ορόφου – Το πρόβλημα των κινητών εύρημάτων – Πρόταση για τη λύση του προβλήματος.

Σύνθεση των δεδομένων

Κινητά εύρηματα από τον πρώτο όροφο – Οργάνωση και λειτουργία πρώτου ορόφου.

Οικία Γυναικῶν: Έλεγχος συλλογισμῶν

Γενική παρουσίαση

Επιλεκτική έρευνα στα δωμάτια του ορόφου

Προθάλαμο και κλιμακοστάσια – Το δωμάτιο των Γυναικῶν: τοιχογραφίες και διάκριση ορόφων – Το δωμάτιο 7: δάπεδα και κινητά εύρηματα – Τα υπόλοιπα δωμάτια: απόδοση εύρημάτων στους ορόφους.

Συμπεράσματα

Σύνοψη στοιχείων από τους ορόφους (ανασκαφική εικόνα) – Κατανομή εύρημάτων στους ορόφους.

Τὰ υπόλοιπα κτήρια: Ἐπέκταση τῆς ἔρευνας

Τομείς Α-Δ, Ἐεστή 3

Ανασκαφική εικόνα – Οργάνωση του χώρου και εύρηματα στον όροφο.

Ο οικισμός: Γενίκευση τῆς ἔρευνας

Η ανασκαφική εικόνα

Συμπεριφορά δαπέδων τῶν ορόφων – Απόδοση κινητῶν εύρημάτων στους ορόφους.

Η λειτουργία τῶν ορόφων

Αρχιτεκτονική μορφή τῶν δωμάτων στον όροφο – Σύνταξη του χώρου – Κινητά εύρηματα σε ορόφους και δωμάτια.

Η χρήση του χώρου.

Σχῆμα 28×21 ἐκ., 486 σελίδες, 297 εἰκόνες.

Διατίθεται στην Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία, Πανεπιστημίου 22, Ἀθήνα 106 72,

τηλ. (01) 3625531, FAX (01) 3644996 ἢ ἀποστέλλεται, ἐπὶ ἀντικαταβολῇ, κατόπιν παραγγελίας.